

Тема 6. Організаційно-правові основи функціонування митної системи в Україні

6.1. Становлення митної справи в Україні

6.1.1. Генезис митно-тарифних відносин.

Розвиток митної справи почався ще до нашої ери. Професія митник дуже давня, вона стоїть поряд з професіями такими як землероб, лікар, мисливець, тощо. Розвиток системи митно-тарифних відносин можна розглядати з позиції класичної періодизації європейського історичного розвитку, тобто його можна поділити на етапи, які вказані у табл. 1.[1]

Таблиця 1

Періоди розвитку митно- тарифних відносин

Час	Назва періоду
Стародавність	III тис. до н.е. – IV ст.
Середні віки	V–XV ст.
Ранній Новий час	XVI–XVIII ст.
Новий час	XIX ст. – 1914 рр.
Новітній час	1914 р. – сьогодні

Щодо України, то на її території розвиток митних відносин почався у з IV – V ст. до н. е.. У той час міста Причорномор'я, які існували на сучасній території України, почали стягувати податки за просування товарів через чужу територію. Отже, на момент виникнення першого державного утворення Київської Русі, вже існувала певна митна політика. Перші відомості про мито на території України з'явилися у IX столітті у той час, коли були підписані торгівельні угоди з Візантією. «Договори з греками»[4] не тільки врегулювали стан зовнішніх зв'язків стародавньої держави, а також визначили подальший розвиток зовнішньоторговельної, а саме митної, політики Русі.

У Київській Русі мито означало податок, що сплачувався за перевезення товарів, перегін худоби, через кордон. І вже на момент написання збірника законів «Руська правда» Ярослава Мудрого, термін «митниця» вже використовувався, як нашим народом, так і іншими.

У період монголо-татарської навали на українських територіях, ханська адміністрація надавала право на збирання податків зі спеціальним знаком – тамгой, а процес накладання тамги називався «тамжіння»[3]. Саме тоді з'явилися термін «таможеник», який на довго закріпився у нашій мові. Коли Україна перебувала під владою різних країн, а саме Польщі, Литви, та інших, звичайно там існували свої митні особливості та закони, яких повинні були дотримуватись і українці. Митне законодавство Литви характеризувалось наявністю великої кількості митних ставок, які часто змінювались, та жорсткими санкціями стосовно до тих, хто намагався обійти митні застави.

За часів Козацької держави з метою створення сприятливих умов для торгівлі видавалися спеціальні універсали про охорону особи, товарів, майна купців. У часи правління Богдана Хмельницького збирання прикордонного мита покладалось на Державний скарб. Існувало два види зовнішніх митних зборів: «евекта»- мито від вивезення товарів, «іедукта»- від ввезення[6]. Мито, здебільшого, платили тільки чужоземні купці. У табл. 2 [6] наведені деякі угоди Гетьманської держави.

Торгівельні угоди гетьманської держави

Документ	Рік
Договір між турецьким султаном та запорожцями на 100 років про вільне морське плавання	1649 р
Соборний Уклад, який визначав відповідальність за недотримання митних процедур та оскарження рішень збирачів мита	1649 р.
Торгівля про безмитну торгівлю з російським урядом	1649 р.
Митний статут (впорядковував фіскальні обов'язки купців	1653 р.
Новоторговий статут (мито сплачувалось виключно в грошовій формі)	1667 р.

З 1648 року по 1654 рік Богдан Хмельницький відправив до Москви не менше 10 посольств. Результатом їх дипломатичних стосунків було врегулювання митних питань між Росією та Україною.

Далі у період з кінця 17 століття до початку 20 століття, як відомо з історії, Україна знаходилася під владою Російської імперії. У цей час становище України можна було характеризувати, як нестабільне. У 17 столітті в Російській було створено централізовану митну систему по всій території країни. Збір мита виконував Приказ великої казни.[2]

Реформа 1753 р. внесла зміни у митні заклади, ліквідувалися внутрішні митниці. У зв'язку з ростом контрабанди у 1754 р. була створена прикордонна варта, набирались команди митних кінних об'їждчиків. Митним тарифом 1767 р. були встановлені мита на продукти, які виготовлялися в країні на низькому рівні або в незначній кількості, та на продукти, які ввозились і були конкурентоспроможними з російськими.

Під час знаходження України у складі Російської імперії було прийнято не один Митний тариф. Останній, з яких було видано у 1903 році, йому на зміну прийшов вже 4-й Універсал УЦР.

Після 1917 року робота митної системи проходила вже під керівництвом В.І. Леніна, було оприлюднено декрет Леніна «"Про дозвіл на ввіз та вивіз товарів вперше встановив правила провозу товарів через кордон»[4]. Далі громадянська війна, голод, товарний дефіцит, що безумовно перешкоджало нормальному розвитку митної системи. У 1920-х роках, за рішенням урядової комісії Директорії було регламентовано митну справу, створено відділ митного контролю. До кінця жовтня 1921 року на кордоні УРСР працювало 44 прикордонні митні заклади, а також функціонували внутрішні митниці.[1]

Після розпаду УНР, коли Україна вже повністю була під владою Росії, було затверджено Митний статут СРСР, а згодом Митний кодекс СРСР.

У роки Великої Вітчизняної війни митна система відіграла також велике значення, митні органи забезпечували пропуск вантажу, який був необхідний для армії та людей. У 50-60-ті роки 20 століття видавалися постанови та інструкції стосовно функціонування митниці та перевезення вантажу через кордон.[3] А вже у період перебудови, а саме 1986-1991 роки, коли людям дали більше свободи у своїх діях, почався безпосередньо новий етап для митної системи, який був направлений на демократію та вільний ринок.

З 1991 року, в розвитку як і України загалом, так і митно-тарифних відносин, почався новий етап- Україна стала незалежною державою. З перших днів існування країни, почала законодавчо оформлюватись митна справа України. У табл. 3 наведено основні законодавчі акти, з яких почалося оформлення митної справи у незалежній Україні.[5]

Нормативно-правові акти незалежної України

Закон	Дата
Закон «Про митну справу в Україні»	25 червня 1991 р.
Закон «Про введення у дію Митного кодексу України»	12 грудня 1991 р.
Закон «Про Єдиний митний тариф»	1 березня 1992 р.
Закон «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»	21 січня 1994 р.
Закон України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України з митних питань»	28 січня 1994 р.

Нині митно-тарифні відносини в Україні регулюються основним законодавчим актом- Митним кодексом, який було видано у 2012[7] році. Того ж року було створено Міністерство доходів і зборів України, для чого було реорганізовано Державну митну службу України та Державну податкову службу. І вже у 2014 році відбулося ліквідація Міністерства доходів і зборів України та створення Державної Фіскальної служби. Але у 2019 році, через неможливість вдало об'єднати митну та податкову служби в одну, почався процес роз'єднання цих двох органів.

Як видно з історії, митна система бере свій початок ще до нашої ери. Йде час, усе розвивається, так само і розвивається митна система. Генезис митної системи України дуже різноманітний. Кожний період, який український народ пережив зробив певний внесок у розвиток митно- тарифних відносин.

6.1.2. Розвиток митної справи за часів Київської Русі.

З появою та розвитком Київської Русі (IX-XI- н.е.), де основними джерелами фінансування були сплата данини, плата за судочинство, штрафи та мито, митно-тарифні відносини набрали характеру системності. Тому більшість дослідників митних відносин схиляються до того, що зародки митної системи в Україні з'явилися в даний період. Заморська торгівля складала основу економічної системи Київської Русі, оскільки один із найбільших світових товаропотоків "із варяг у греки" проходив через Київ по Дніпру, перетинав Чорне море і закінчувався в Константинополі - центрі торгівлі. Щорічно через Київ провозилось близько 50 тис. тон товарів до Візантії.

Тому, не випадково, що однією з перших письмових угод, укладених князем Олегом, була преференційна угода з Візантією (911 рік), за якою купцям з Київської Русі створювалися надзвичайно сприятливі умови: «...и да творять куплю, яко же им надобе, не платяче мыта ни в чѣм же» Зазначену преференцію було встановлено в рамках військового союзу між двома країнами.

Договори між Київською Русю та Візантією не тільки фіксували стан зовнішньоторговельних зв'язків (поряд з військово-політичними аспектами), але й визначали подальший розвиток як держави, так і її зовнішньоторговельної та митної політики. Тому дані домовленості в сфері зовнішньої торгівлі зачасту залежали від успіхів військових походів київських князів. Якщо після перемоги князя Олега в 907 р. Київська Русь отримала право безмитної торгівлі з Візантією, то після поразки його наступника князя Ігоря в новому договорі 944 р. про безмитну торгівлю не тільки не згадувалось, а й навпаки були введені суттєві обмеження

Мито у Київській Русі означало податок, що сплачувався за перевезення товарів, перегін худоби через кордони певних територій. У збірнику норм давньоруського права XI–XII ст. «Русская правда» Ярослава Мудрого

застосовується слово «мито» як таке, котре здавна вживалося у торговельній практиці.

Розрізняли мито «сухе» – при сухопутному перевезенні товарів і «водяне» – при перевезенні товарів по воді. До першого відносилось «подужне» (відвоза), «полозове» (від «полозу» – саней). «Водяне» мито сплачувалося від кожної «ком'яги» (човен 5–10 м) або від галери чи «моноксила» (парусне судно довжиною до 40 м). При цьому, сума мита залежала від довжини судна і вартості транспортованого товару.

В першу чергу, поняття митниць стосувалось митних дворів, застав із збору мита або тамги. Практична більшість із них була розташована біля міських воріт чи на річкових причалах міст і фортець які розтягнулись по всьому шляху «із варяг у греки». Так, за часів Ярослава Мудрого (1019–1054 рр.), основним центром збирання митних податків у Києві стали щойно побудовані Золоті ворота (як головні в'їзні ворота до «гори» – міста Ярослава). За свідченнями історичних джерел, у Києві в ті часи існували вісім торгів – при цьому головними вважались так звані Бабин торжок на території міста Володимира та торг на Подолі, поблизу гавані – у гирлі річки Почайни, що впадала тоді у Дніпро в районі сучасної Поштової площі. В зв'язку з тим, що там розвантажувалась більшість торгових суден і була розташована митниця.

Митниці або митні двори в Київській Русі були одним із органів публічної влади держави, так як надання митної грамоти особі, общині, монастирю дозволяло запроваджувати від свого імені торги. Основні функції митниці можна побачити на рис.1.

Рис.1. Основні функції митниці за часів Київської Русі

Управління фінансами, а також стягнення торговельного мита (цло, мит), у Київській Русі було державною справою тому даними аспектами безпосередньо відав сам князь. Для збирання мита і данини він призначав особистих чиновників – митників, данщиків, п’ятенщиків, які не залежали від довірених князя – намісників і волостелів. Саме цим наближеним до князя особам він і дарував частину зібраного ними мита на їх утримання, але в цілому гроші, що вони збирали, вносилися самому князеві або тому, кому він наказував, при цьому скарги на їх неправильні дії подавалися безпосередньо князю. У пам’ятках іноді говориться про намісників і волостителів як осіб, що збирали мито, але це було як виключення.

Всю сукупність видів мита, які нараховувались за часів Київської Русі, можна структурувати на чотири підгрупи: торгові мита; проїзні мита; мита за обслуговування; митні штрафи (таблиця 4).

Таблиця 4

Види мита, які нараховувались за часів Київської Русі.

Торгові	
Назва мита	Характеристика
Явка	мито за пред’явлений на митниці товар
Замит	збір, акциз (стягувався з ціни товару)
Восьмичне	мито, що складало 1/8 від вартості товару, бралось грошима

Гостичне	мито з привозного товару, стягувалося в гостинному дворі грошима або товарами
Вісче	стягувалося з продажу товарів, що зважувалися
Головщина	мито при продажу людей
Іскусне	мито з продажу товарів
Проїзні	
Побережне	збір з судна, що пристало до берега
Поїзже	плата за користування облаштованими дорогами
Костки	податок з людини, що супроводжувала товар
Посаженне	стягувалося з величини воза навантаженого товарами
Мита за обслуговування	
Гостинне	плата за зупинку на гостинному дворі
Свальне	плата за розвантаження та зважування товару на заставі
Помірне	плата за вимірювання сипучих товарів
Припуск	за вирівнювання вагів при зваженні товару
Амбарне	плата за найм амбару
Штрафи	
Промита	штраф за несплату чи затримку сплати мита
Промит	штраф за об'їзд митної застави
Протаможжя	пеня за таємний провіз товару без сплати мита
Протамга	пеня за неявку товару на митницю
Заповідь	пеня за несплату мита при продажу, чи неявку товару на митницю

Торгові мита були найбільш різноманітні: явка, замит, гостинне, восьмиче, порядне, іскунне, п'ятно, узельцеве, головщина, вісче, помірне. Так, явка це збір із крамаря по 1–3 гроші за пред'явлення товару на заставі, замит стягувався не з воза, а з ціни товару – із карбованця вартості товару по 1 грошу – і надавав право торгувати цим товаром, а гостинне мито відповідно нараховувалось за право мати склади.

Основним видом проїзного мита стало нарахування та сплата податку за провезення товару через певну територію.

Найбільш поширеними видами мита за обслуговування була плата за: оренду амбару; зупинку на гостинному дворі; право торгівлі та найм торгового місця; розвантаження та зважування товару на заставі; підняття товару

та його встановлення на вагах; вимірювання сипучих товарів; зважування на вагах митника-відкупщика; вирівнювання вагів при зважуванні товару.

Збільшення митних різновидів призвело до наявності практики ухиляння від сплати мита. З такими порушеннями суворо боролися: якщо торговець об'їжджав митну хату (заставу) для того, щоб ухилитися від сплати мита, стягували подвійний штраф із возу – «промита», а з купця як особистості – додатковий штраф (заповідь).

Засновані митниці були 1, 2 та 3 класу. Крім митниць за статутом 1857р. були створені митні застави та перехідні пункти. Загальна схема митного округу наведена на рис. 2.

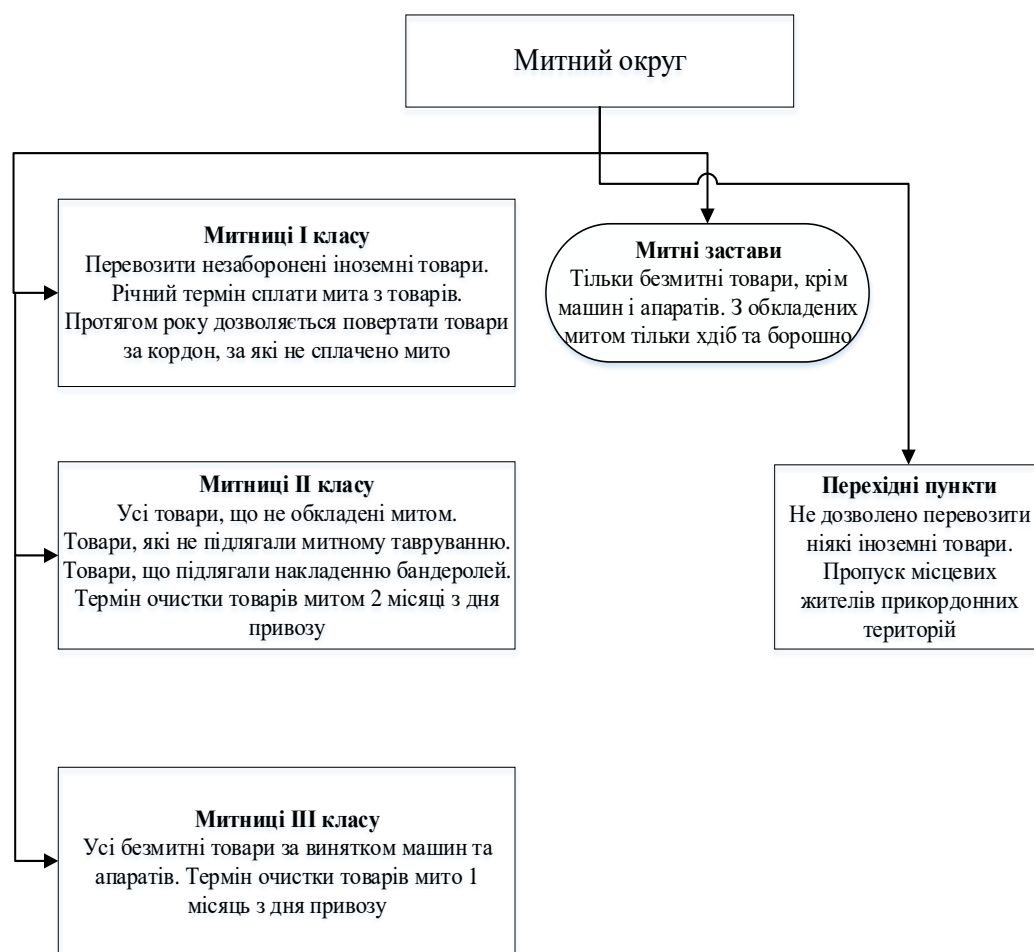

Рис.2. Митний округ (станом на 1857р.)

В 1864 р. в Міністерстві фінансів був організований департамент митних зборів для управління митними закладами. Підвищувалась діяльність митного контролю у сфері боротьби з контрабандою. У 1877-1887 рр. наступила політика обмеження ввозу іноземних товарів. У 1876 р. з 10 міст було прийнято рішення брати в золотій валюті митні збори. Митний тариф 1891 р. підвищив ввізні мита на іноземні машини, хімічні товари, бавовну, цукор, чавун, рейки. Кордон не був забезпечений у відношенні, митного контролю.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок відносно формування митної справи за часів Київської Русі – підтвердилась закономірність яка прослідковується в більшості країн світу. Спочатку (IX–X ст.), основна функціональна направленість створення та розвитку митної системи стало виконання нею фіскальної функції, тобто наповнення державної казни за рахунок податку на іноземні товари, а починаючи з XI ст. стала домінувати нова направленість застосування даного заходу системи державного регулювання економічних відносин – це захисна функція.

6.1.3. Регулювання митних відносин за литовсько-польського періоду

Розвиток товарного виробництва, в ранню добу мав значний вплив на поживлення торгових стосунків, а особливо на формування ринків збуту продукції. Тому країни, намагаючись отримати максимальний зиск від збільшення товарних потоків, створювали власні митні системи, завданням яких стає збирання оплат від проїжджаючих купців, їх товарів, транспортних засобів, а часом навіть від речей, що не призначалися на торг.

За українсько-литовської доби і польського періоду власної державності Україна не мала, і на її території у відповідності до підпорядкування діяло митне законодавство Литви чи Польщі.

Митне законодавство Литви характеризувалось наявністю великої кількості митних ставок, що часто змінювались, та жорсткими санкціями стосовно до тих, що намагалися обійти митні застави, серед яких виділялись за значимістю Київ, Чернігів, Чорнобиль. Розвитку торгових відносин перешкоджали багаточисельні внутрішні мита: "замит" (привіз товару для продажу або грошей для закупки товару); "явка" (повідомлення про наміри реалізувати товари); "гостинне" (при оренді приміщень); "вагове" (при визначенні ваги товару).

В Польському королівстві державна зовнішньоторговельна політика взагалі отримала назву "замкнення границь", що завдавало великої шкоди інтересам інших купців, зокрема, німецьким та австрійським.

У 1539 р. у Меджибожі для збирання всіх королівських податків, у т. ч. державного мита, було призначено спеціально уповноважену особу - екзактора.

З метою контролю за рухом товарів через кордон та нарахуванням митних платежів на межах митних територій створювалися органи з відповідними функціями - митні комори.(табл.5)

Форми адміністрування митних коморів

Підпорядкування	Оренда
<p>передача комор у підпорядкування довіреній особі, що отримувала сталу платню. (Реалізовувався лише за умови повної довіри з боку великого князя до цельника, тому це стало основною причиною незначного поширення даного типу комор.)</p>	<p>найбільш популярна форма, передача комор в оренду. Виділяють дві системи орендування:</p> <p>1) оренда цельних та митних комор за заздалегідь обумовлену грошову суму (при цьому обов'язково зазначалися, що всі надлишки від оренди прикордонних оплат ідуть на користь орендаря.)</p> <p>2) система орендування комор "до вибирання пенязей" (фактично комори віддавалися в оренду до того часу, поки не буде погашено з їх прибутків державного боргу).</p>

Це призвело до того, що крім державних митниць невинно зростала велика кількість приватних митниць, у яких постійно збільшувався розмір мита. Купецька верхівка не шкодувала грошей, аби законодавчо закріпити надані привілеї, що давало їм величезні прибутки.

Кредитуючи королівську казну в її інтенсивних зовнішньополітичних діях, краківські купці добилися для себе так званого "привілею складу". Це означало, що імпорتنі товари, які потрапляли в цю частину Польщі, не могли провозитися далі транзитом, а мали бути обов'язково проданими краківським купцям. Подібне право у південно-східній частині Польського королівства здобули львівські купці.

Важливе значення для розвитку митної справи мали Литовські статuti XVI століття де в розділах про оподаткування, було закріплено поняття митних зборів. В першому Статуті 1529 року митні стосунки регулювалися статтею 21

під назвою "Хто би новие мита уставляв". Другий литовський Статут вже мав три артикули (статті), які стосувалися митного регулювання - це артикул 15 "Хто би много за мало упросил, а без данини побрал", артикул 25 - "О митах нових", і артикул 26 - "О ненадательє мита шляхте".

В результаті підписання Люблінської унії 1569 року, відбулося об'єднання Польського королівства та Великого князівства Литовського в одну державу Річ Посполиту, і митна політика стала єдиною на даній території.

Митна справа Речі Посполитої становила досить складну і запутану систему положень і стандартів щодо організації та практичної діяльності митниць, особливо в частині нарахування та сплати митних платежів. Окремими актами сейму було встановлено порядок сплати мита як за ввезення товарів, так і за їх вивезення. Стягнення мита на шляхах і переправах було прерогативою місцевих воєвод, старост та власників великих маєтків, які при стягненні мита, в основному керувалися, рішеннями Люблінського сейму та Литовськими статутами.

Внутрішні мита стягувалися з усіх привезених на продаж товарів. Це правило не поширювалося тільки на необхідні власнику предмети споживання. У деяких випадках особливими жалуваними грамотами звільнялися від сплати мита особи духовного звання, монастирі, жителі нових міст і окремих місцевостей, а також люди, що зробили послуги державі або князівству.

Слід відмітити, що деякі українські міста, наприклад Львів, Київ мали так зване складське право, надане їм найвищою владою. Таке право змушувало закордонних купців продавати свої товари місту, яке мало складське право, за цінами, визначеними місцевою владою, тобто перепродаж товарів зосереджувався у руках місцевих купців, які мали від такої трансакції великі зиски.

Досить поширеною формою торгівлі стало проведення міжнародних ярмарок, які відбувалися лише з дозволу урядових інституцій і підтверджувались

спеціальною королівською грамотою. Основними товарами були збіжжя, мед, скот, волоське вино, віск, волоські горіхи тощо. Деякі товари оподатковувались за особливими ставками.

Крім оплати прикордонних зборів та мита внутрішнього; державного; приватного існували й інші побори та податки: мостове, перевізне, торгове, помірне, ярмаркове та ін.

Наслідком існування багатшарової та розгалуженої системи митних платежів у межах Речі Посполитої у кінці ХVІ та на початку ХVІІ століття стало гальмування подальшого розвитку зовнішньої торгівлі та поширення контрабанди, як форми незаконного переміщення товарів через кордон.

6.1.4. Митно-тарифна система за Козацької держави.

Починаючи з ХV ст. Україна вступає у період запорізького козацтва (табл.6). В руках запорізьких козаків була вся торгівля Польщі, Литви, України і Південної Росії ХVІ-ХVІІІ ст. Першим торговим партнером запоріжців була Туреччина. За договором 1649 р. турецького султана з "Військом Запорізьким і народом руським", тобто з вільною Україною, сторони взяли на себе такі обов'язки: Туреччина - надавати українським купцям право вільно плавати по Чорному та Білому морям зі всіма їх портами, у будь який час заходити у порти та скільки завгодно стояти там; вільно спілкуватися з купцями материкових та річних міст з питань продажу, купівлі і обміну; будувати у портах складські приміщення (тобто безмитно торгувати в Турецьких володіннях), а Україна - перешкоджати запорізьким та донським козакам нападати на Османську Імперію. Завдяки чому на Запорозькій Січі були свої митні порядки. З архівних документів ХVІ-ХVІІ століття можливо побачити, що кораблі, не доходячи до Січі версту, витримували 20-ти денний карантин і входили до бухти безмитно.

Розвиток митно-тарифної системи за Козацької держави

1649 рік	Підписується Угода з Туреччиною, за якою Туреччина надавала українським купцям право вільно ходити по Чорному морю й безмитно торгувати в турецьких володіннях, а також Угода про безмитну торгівлю з Росією, яка дозволяла без сплати мита реалізовувати російські товари в Україні, а українські в Росії.
від 28 квітня 1654 р.	Впорядковуючи митну справу, Б. Хмельницький універсалом доручив організувати митну службу на кордонах України (турецькому і московському).
1653 рік	Розуміючи, що зовнішня торгівля є важливим джерелом доходів Уряд Російської імперії приймає Торговий статут.
5 квітня 1710 року	у м. Бендери була підписана Конституція Пилипа Орлика, яка мала статтю 16 "Необхідність державного регулювання митної справи".
1712 рік	На сухопутній межі Росії була відновлена відкупна система при стягуванні митних платежів. У відповідному указі було зафіксовано, що вона вводилася для поповнення грошової скарбниці.
1724 рік	Було прийнято за наказом Катерини I "Покровительський митний тариф", згідно з яким товари, що ввозилися іноземними купцями, обкладались митом, у свою чергу національні товари вивозилися без перешкод.
1726-1728 роки	Росія підписала торговельні договори з Англією (1726 р) і Прусією (1728 р) про встановлення з даними країнами режиму митного взаємосприяння.
1731 рік	Впроваджений Митний тариф, який змінив явно протекціоністський тариф 1724 року і значно полегшив умови імпорту іноземних товарів.

20 грудня 1753рік	Видано указ імператриці Єлизавети про ліквідацію в Російській державі всіх внутрішніх митниць і стягнення ними мита і зборів (всього 16 видів).
1754 рік	Видано таблиць нормальних цін, на основі якого розраховувались нові збори.
18 січня 1754 року	Єдине мито було впроваджено в Україну
15 липня 1754 року	Іменним указом Єлизавети фактично було зруйновано митну систему України, відмінені митні збори у вигляді індуїсти та евекти, які збирались для української скарбниці.

З 1648 р. по 1654 р. Б. Хмельницький направив у Москву 10 уповноважених посольств, Москва до України - не менш 15. Одним з результатів цих регулярних дипломатичних зв'язків було і врегулювання митних питань між Росією та Україною. В Універсалі Б. Хмельницького 1654 р. установляються такси митних оплат, так званої "індукти", з привізного краму. Як свідчить Павло Алепський, митні побори на границях і доходи з оренди гарячих напоїв приносили українському державному скарбові 100000 червоних золотих річно. Поборці державних прибутків називалися індукторами або екзакторами. Їм здавалося від уряду побирання митних та горілчаних поборів.

У перший час після Переяславської ради 1654 р. Україна мала своєрідне (якого не мала жодна інша адміністративна одиниця Росії) козацько-старшинське самоврядування, військо, суд, податкову систему, митні кордони. Однак, за умовами "Переяславських статей" 1659р., при гетьмані Ю. Хмельницькому, Україна позбавилась права на самостійні зовнішні відносини. Митна система України за часів Б. Хмельницького представлена на рисунку 3.

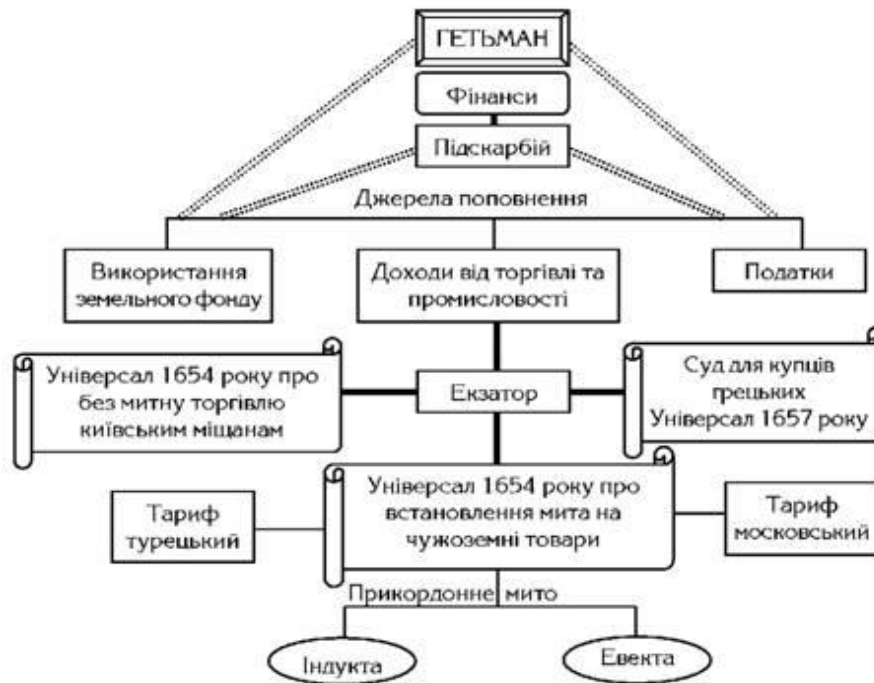

Рис. 3 Митна система України за часів Богдана Хмельницького

5 квітня 1710 р. у м. Бендери була підписана Конституція Пилипа Орлика, яка мала статтю 16 "Необхідність державного регулювання митної справи".

До кінця ХУІІ ст. в українських землях, які входили до складу Російської держави, складалася система митних установ із своїми штатами. У період переворотів з 1725 по 1762 роки митна політика характеризувалася непослідовно. В 1724 р. Катерина I видала наказ про "Покровительський митний тариф" (товари, які ввозилися іноземними купцями, обкладалися митом, руські купці могли вивозити свої товари без перешкод). Але в 1726 р. і в 1728 р. були підписані російсько-англійські та російсько-пруські договори, які встановлювали режим взаємного митного добробуту. Митний тариф 1731 р. цілком відмінив "Покровительський митний тариф".

Реформа 1753 р. внесла зміни у митні заклади, ліквідувалися внутрішні митниці. У зв'язку з ростом контрабанди у 1754 р. була створена прикордонна варта, набирались команди митних кінних об'їждчиків. Митним тарифом 1767 р. були встановлені мита на продукти, які виготовлялися в країні на низькому рівні

або в незначній кількості, та на продукти, які ввозились і були конкурентоспроможними з російськими. Були застосовані нові митниці в Одесі, Севастополі, Ростові-на-Дону та інших містах. Посилювалась охорона митних кордонів. Виникають нові ідеї вільної торгівлі та мореплавання. Поступово закладаються передумови для розвитку та практики митної справи.

До початку XIX ст. вже митний кордон співпадав з державним кордоном. Уряди Олександра I та Миколи I проводили заступницьку митну політику, орієнтуючись на збільшення митних доходів казни. Зовнішньоторговельний обмін постійно зростає. Створювались проекти митних статутів, митні округи, велась звітність про конфісковані товари та зловживання на митницях. Митна політика першої половини XIX ст. в основному відображала обмеження ввозу іноземних товарів забезпечувала верхівці Російської буржуазії високий прибуток, нагромадження капіталів для розвитку промисловості. Початок другої половини XIX ст. негативно відобразився на митній діяльності. Митні доходи скоротились. Зовнішня торгівля завмерла в тяжких умовах Кримської війни 1853-1856 рр. і Паризького митного договору. В митній політиці віддавалась перевага цільній торгівлі, зменшувались мита на сільськогосподарські продукти і ціни на них. За статутом 1857р. на території України були створені 7 митних округів та 23 митниці, а також Севастопольська митниця, яка мала статус митного відділу (табл.7).

Митні округи України за статутом 1857р.

Радзивилівський округ	Радзивилівська, Гусятинська, Раковецька, Дружпольська, Волочиська;
Скулянський округ	Новоселицька, Скулянська, Липканська;
Ізмаїльський округ	Кубейська, Карпинська, Татар-Бунар, Акерманська;
Одеський округ	Одеська, Херсонська, Миколаївська, Очаківська;
Феодосійський округ:	Феодосійська, Євпаторійська;
Керч-Єнікальський округ	Керченська, Бердянська;
Таганрозький округ	Маріупольська, Таганрозька, Ростовська.

Засновані митниці були 1, 2 та 3 класу. Крім митниць за статутом 1857р. були створені митні застави та перехідні пункти.

В 1864 р. в Міністерстві фінансів був організований департамент митних зборів для управління митними закладами. Підвищувалась діяльність митного контролю у сфері боротьби з контрабандою. У 1877-1887 рр. наступила політика обмеження ввозу іноземних товарів. У 1876 р. з 10 міст було прийнято рішення брати в золотій валюті митні збори. Митний тариф 1891 р. підвищив ввізні мита на іноземні машини, хімічні товари, бавовну, цукор, чавун, рейки. Кордон не був забезпечений у відношенні, митного контролю.

6.1.5. Митна політика Російської імперії.

Зародження та формування митної політики Росії починається з середини XVII століття. На той час питаннями зовнішньої політики та торгівлі займалася Боярська Дума Великого Московського князівства, яка прийняла у 1653 році Торговий статут. В даний період відбулося зародження митного права Росії. Першим систематизованим документом в сфері митного оподаткування став Новоторговий статут царя Олексія Михайловича (1667 р.). [28] Перелік митних угод, договорів та законів Російської імперії впродовж XVII - початку XX ст. наведено в табл.8.

Таблиця 8

Перелік митних документів Російської імперії впродовж XVII - початку XX ст.

Перелік документів	Рік укладання
Торгова грамота	1649
Торговий статут, у відповідності до якого, всі види мита з продавців товарів були трансформовані в єдине карбованцеве мито.	1653
Новоторговий статут, за яким мито сплачувалося виключно в грошовій формі	1667
"Покровительський митний тариф", згідно з яким товари, що ввозилися іноземними купцями, обкладались митом, у свою чергу національні товари вивозилися без перешкод.	1724
Митний тариф, який замінив протекціоністський 1724 року	1731
Митний статут	1755
Новий тариф	1757
Митний тариф	1766
Митний тариф, який відповідав даній моделі зовнішньоекономічної політики.	1782
Загальний митний тариф	1796
Митний тариф, який було складено у вільному стилі	1818
Митний тариф, який практично зняв заборону на ввезення та вивезення товарів на деякий час.	1819
Митний тариф, який частково припинив ввезення імпорتنих товарів на територію Російської імперії	1822

Новий митний тариф, який дозволив ввезення 64 із 89 товарів, заборонених попереднім тарифом	1850
Митний тариф, при якому ставки було підвищено в 5-7 разів.	1891
Митний тариф	1903

Перше десятиліття XVIII століття ознаменувалось посиленням протекціоністських тенденцій у митній політиці Російської імперії, які були спрямовані, перш за все, на підтримання щойно зароджених мануфактур. [28]

Одностороння фіскальна спрямованість російської митної політики в міру формування національної промисловості поступово вирівнювалася. В 1724 р. було прийнято за наказом Катерини I "Покровительський митний тариф". Щоб усунути реальну небезпеку зменшення митних доходів, Росія підписала торговельні договори з Англією (1726 р.) і Прусією (1728 р.). У середині XVIII століття в Російській імперії стягувалися 17 різних видів митних податків. [28]

У Росії митні порядки до середини XVIII ст. регламентувались зазначеними документами, а також указами Петра I та митними тарифами 1724 і 1731 рр. Відповідно до Новоторгового статуту зовнішні митні збори поділялись на ввізні та вивізні, внутрішні – на «рублеве» (проїждже, торгове), перекупне та збори приватноправового характеру (амбарне, аршинне). [31]

Українські купці платили на українсько-російському кордоні митний податок за ввіз товарів з Росії. Було встановлено особливе мито на користь російської казни, а потім у російських портах за цей же товар мито бралось знову. Плата була в золоті і становила 8–10% вартості товару. В 1724 р. розміри митного податку були збільшені: за олію, сало, льон, прядиво – по 4%, за смолу – 18, за збіжжя – 25, за лляну пряжу і необроблену шкіру – 38%. [30]

Нові види мита, введені за Петра I разом з тими, що лишались чинними від XVII ст.: проїжджими, кінськими, перекупними та оброчними, утворили особливу групу мит, які отримали назву канцелярських. [27]

Реформи 1753-1757 років, а також прийняття Митного статуту Російської імперії (1 грудня 1755 р.), принесли державній скарбниці значний прибуток. Так, якщо при імператриці Єлизаветі митні платежі склали понад 900 тисяч карбованців, то на початку царювання Катерини II прикордонні митниці дали скарбниці понад 2 мільйони карбованців. Водночас митний тариф 1757 року виявився не практичним. Мита продовжували стягуватися як металевою валютою, так і російськими "ходячими грошима". [29]

Тому прийняття митного тарифу 1766 року підтверджувало реалізацію політики вільної торгівлі, про що свідчать і зміни в структурі митної системи.

Митно-тарифна політика Російської імперії в першій половині початку XIX століття базувалася на реалізації меркантилістичних, фіскальних та протекціоністських функцій. За 50 років (1810 - 1860 рр.) зовнішньоторговельний оборот Росії збільшився майже в 3,5 рази.

Митний тариф 1818 р. було складено у вільному стилі, але після короткого відхилення в бік фритредерства, тариф 1819 р. вважається самим помірним в митній історії Російської імперії, ліберальні тарифи діяли тільки до 1821 року. Після прийняття митного тарифу 1822 року національна помисловість не конкурувала з іноземними виробниками, що забезпечило існування активного торгового балансу. Тариф 1822 року потім неодноразово переглядався (1824 р., 1825 р., 1830 р., 1831 р., 1836 р., 1838 р. та 1841 р.). [29]

У XIX ст. знов придбали популярність фритредерські ідеї і настрої. У 1817 році в Одесі була введена зона порто франко. Потім був прийнятий помірний тариф, що фактично зняв всі заборони на імпорт іноземних товарів. Ця тенденція переважала на протязі всього століття.

Новий митний тариф Російської імперії було затверджено 18 жовтня 1850 року, що значно послабило протекціоністську направленість митної політики, початок якої було покладено в 1822 р.

В 1864 р. у Міністерстві фінансів було створено департамент митних зборів з метою контролю митної системи, що значно вплинуло на поповнення державної казни за рахунок цих платежів. Піком протекціоністської політики стало прийняття в 1891 р. митного тарифу, коли ставки було підвищено в 5-7 разів. [29] Реформи захисного характеру, де основна увага приділялась експортному спрямуванню, на перше місце ставили саме морський транспорт як найменш затратний вид перевезень, а чорноморські порти перетворили на центри.

З 1909 року Російська імперія вступила в смугу промислового підйому. Митний тариф 1903 року, який почав діяти в 1906 році, був ще більш протекціоністським. Збільшення експорту в період 1900-1913 років на 212 % позначилося і на рості митних прибутків. Якщо в 1893-1897 роках загальна сума прибутків складала щорічно 174 мільйона руб., у 1898-1902 роках - 218 мільйонів, у 1903-1907 роках - 239 мільйонів, у 1908-1912 роках - 306 мільйонів, то в 1913 році - 370 мільйонів руб. [28]

Переваги та недоліки у митній політиці Російської імперії впродовж XVII - початку XX ст. представлено у табл.9.

Таблиця 9

Переваги та недоліки у митній політиці Російської імперії впродовж XVII - початку XX ст.

Період	Переваги	Недоліки
середина XVII століття	Збільшення митної ставки при ввезенні іноземних товарів.	Жорстка політика стосовно імпорту товарів.

початок XVIII століття	Посилення позиції російського купецтва в зовнішній торгівлі; встановлення високого мита на іноземні товари, ввіз деяких заборонено; заохочування зовнішньоторговельної діяльності російського купецтва; підтримання щойно зароджених мануфактур; формування та вирівнювання національної промисловості; встановлення з Англією та Прусією режиму митного взаємосприяння; полегшення умов імпорту іноземних товарів.	Направлення політики на зруйнування самостійного економічного розвитку України; залишок протекціоністської направленості митної системи Петра I із виданням тарифу 1731 року.
середина XVIII століття	Ліквідація митних обмежень усередині країни; зростання прибутку у державній скарбниці завдяки реформам; реалізація політики вільної торгівлі; звільнення від оподаткування експортним митом.	Перешкодження розвитку зовнішньої торгівлі через складну процедуру огляду та оформлення товарів; ускладнення боротьби з контрабандою.
середина XVIII століття	Влаштування особливої митної прикордонної мережі та варти; вдосконалення системи охорони кордону; тенденція зростання митних платежів.	Недовіра вільнонайманим службовцями; незадоволення станом прикордонної варти; невиправдання маніфесту Павла I про механізм організації режиму Таврійського порто-франко.
початок XIX століття	Підвищення ролі митних органів у системі державного регулювання економіки; існування активного торгового балансу; введення в Одесі зони порто франко.	Незадовільнення попиту як на товари споживання, так і на товари промислового призначення національному ринку; неконкурентоспроможність російської промисловості із західними товарами; існування контрабанди.

середина XIX століття	Зріст промисловості; ліберальна митна політика; індустріалізація країни, сприяння позитивному сальдо зовнішньоторговельного балансу; заохочення експорту різнобічними податковими пільгами та преміями.	Різке скорочення митних доходів та обсягів зовнішньої торгівлі через війну; підвищення цін на іноземні товари і на товари внутрішнього виробництва при справлянні "золотого мита".
початок XX століття	Митні прибутки; посилення фіскальної направленості діяльності митних органів; мотивація вилучення контрабанди; відповідність митного законодавства світовим стандартам.	Втрата самостійності у визначенні митної стратегії

Таким чином, впродовж XVII - початку XX ст. розвиток митної політики Російської імперії мав циклічний характер, зміна царюючих осіб різко відбивалася на зміні підходів у регулюванні зовнішньої торгівлі - від жорсткого протекціонізму до розумної політики фритредерства і навпаки. Роль та значущість митної політики для зовнішньої торгівлі також змінювалася впродовж часу.

6.1.6. Митна система

Невід'ємним елементом економічної самостійності є митна система. Митна справа має тисячолітню історію і на всіх етапах свого розвитку була одним з головних сигментів держави.

Зовнішня торгівля з найдавніших часів підлягала певній примусовій регламентації. Торгівельні обмеження сприяли економічному піднесенню міст, які стояли на основних транспортних магістралях, створювали структуру для економічних зв'язків і вибудовували цілісну систему організації митної справи на правових засадах.

На початку ХХ століття почалось різке зниження митних тарифів, ослабла їх роль у формуванні доходів. Одним із об'єктивних факторів, який почав відігравати домінуючу роль, став розвиток міжнародного поділу праці, що потребував послаблення протекціоністських заходів, які перешкоджали розширенню світогосподарських зв'язків.

З початком Першої світової війни українські землі, що входили до складу ворогуючих імперій, припинили митні операції, характерні для мирного часу. Їхнє відновлення відбулося в ході відродження української державності, чільним атрибутом якої стало заснування самостійного митного відомства.

Після проголошення 4-го Універсалу Центральної Ради України незалежною державою почався новий етап становлення митної системи в Україні. З метою захисту держави від спроб безмитного ввозу іноземних товарів, а рівно й вивозу тих українських виготовань землі і промисловості, було вирішено встановити тимчасовий митний нагляд у кордонних пунктах.

Тимчасовий митний нагляд до відпрацювання нового митного статуту здійснювався згідно з вимогами "Таможенного устава" й інших нормативних актів, виданих до 27 жовтня 1917 р. Митні операції обмежувалися перепусткою через кордон пасажирів з їхніми речами, серед яких підлегли до сплати мита.

Для опрацювання порядку і правил переміщення вантажів через митний кордон України, врегулювання тарифів і місць проходження вантажів у березні 1918 року створена Комісійна рада з питань формування митної системи УНР. У прийнятому цією радою рішенні зазначалось, що ситуація, яка склалася у прикордонні, вимагає вжити рішучих заходів з метою термінового відгороження кордону і держави від спроб безмитного ввезення імпортованих товарів, а також вивезення українських.

Станом на 22 квітня 1918 р. основу структури митної системи в Україні становили Управління Південного і Південно-Західного митних округів, Одеська, Харківська та Київська митниці.

Питання організації митної справи України після державного перевороту у 1918 р. вирішував також її уряд, який для організації роботи щодо зміцнення фінансової бази країни створив, у складі Міністерства фінансів, Департамент митних зборів, який складався з таких відділів: законодавчий, тарифний, статистичний, загальної канцелярії, господарчий та будівничий.

На період 1919 року структура митниць української держави складалася з 49 митних установ (рис.4). Вони розподілялися на 21 митницю залежно від значення й обсягу роботи.

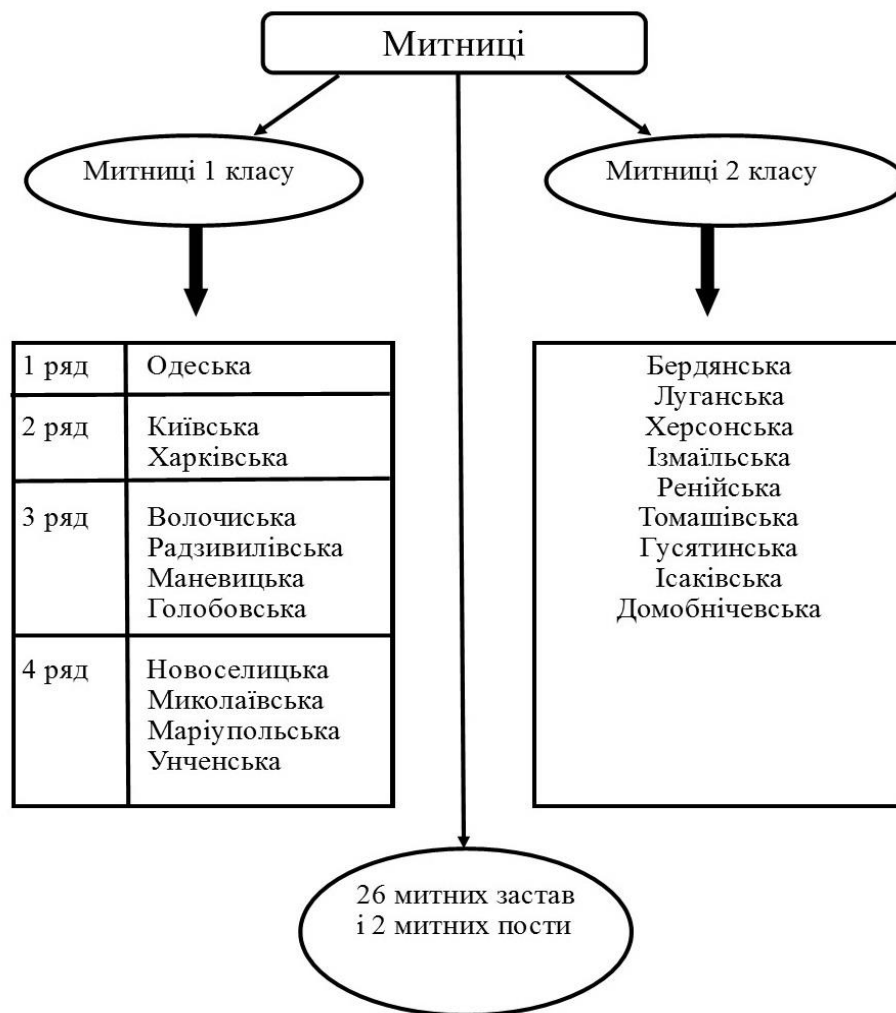

Рис.4 Структура митниць української держави

В 1918-1920 рр., коли майже на всій території України розгорнулися бойові дії, міжнародні торговельні операції були практично припинені. За таких умов існування митних інституцій втрачало будь-який сенс. Їхнє відновлення відбувалося вже за часів Радянської України.

Митна політика Радянських республік будувалася за принципом промислового протекціонізму і це був об'єктивний процес. Введення цієї системи диктувалося розрухою в країні, викликаною Першою світовою і Громадянською війною, а також економічною блокадою західних держав.

Безумовно, загальний стан економічної та політичної ситуації в країні вплинув на розвиток митної справи - крім виконання фіскальної функції однією з головних стала правоохоронна. У 1921 р. було видано декрети про право митних установ на конфіскацію контрабандних товарів, а 8 грудня 1921 р. створено Центральну комісію з боротьби з контрабандою. Контрабанда стала однією із найгостріших економічних проблем в країні. У величезній кількості ввозився іноземний товар, який породжував спекуляцію.

28 грудня 1920 р. між Українською РСР і Радянською Росією було підписано Союзний Робітничо-селянський договір, ст. з якого передбачала об'єднання існуючих в обох республіках народних комісаріатів зовнішньої торгівлі. Вже в жовтні 1921 року на кордоні УРСР функціонувало 44 митні установи трьох видів: митниці, митні нагляди, митні пости. В 1944 р. союзні республіки отримали право на зовнішні відносини (яке фактично було реалізоване частково), але митна справа була підпорядкована виключно органам Управління Союзу РСР. Ключовою тезою митного тарифу 1922 року стала орієнтація на промисловий протекціонізм. Захист національної промисловості від іноземної конкуренції і створення сприятливих умов для національного виробництва досягаються проведенням ряду заходів. Насамперед це: встановлення високих ввізних мит, допущення безмитного ввезення промислової сировини, напівфабрикатів і машинного устаткування, яке не

вироблялося в країні; введення високих, навіть заборонних експортних мит на сировину, що вироблялася в країні в недостатній кількості; на сировину, вироблену в надлишку, встановлення помірних і низьких мит, безмитне вивезення готових.

Приводом до прийняття нового тарифу послужив цілий ряд причин, в тому числі і фінансового характеру. Прийняття нового митного тарифу 8 січня 1924 року дещо змінило ситуацію. Було значно підвищено митні тарифи на предмети розкоші та деякі інші товари. У той же час послідовно реалізовувався принцип пільгового і безмитного ввезення обладнання для промисловості, сільськогосподарських машин та інвентарю, а також безмитного ввезення насіння, добрив та засобів боротьби зі шкідниками.

Значну кореляцію тарифної політики внесло затвердження нового митного тарифу 11 лютого 1927 року. Ним передбачалося ввезення безмитних товарів, товарів з заступницькою, фіскальною і надфіскальною метою.²¹ Травня 1930 року Раднарком СРСР затвердив митний тариф з привізної торгівлі. У 1932 році щодо даного тарифу була введена двоколонна система, були встановлені мінімальні та максимальні ставки мит.

Вдосконалення системи тарифного регулювання припадає на другу половину 40-х і 50-х років. Митний тариф у післявоєнний період поділявся на: загальний митний тариф з привізної торгівлі; привізний тариф для країн Сходу; тариф для товарів афганського походження; диференційований митний тариф для товарів, що завозились через Мурманський порт; конвенційні ставки мита на деякі товари, спеціально обговорені в торгових угодах з іноземними державами.

В кінці 50-х та на початку 60-х було видано ряд правил та інструкцій, які регулювали питання пропуску через кордон вантажів, транспортних засобів, осіб та міжнародних поштових відправлень. Постановою Ради Міністрів СРСР від 28 липня 1961 року № 671 був затверджений новий митний тариф СРСР, який вводився в дію з 1 жовтня 1961 року.⁵ Травня 1964 року Президія Верховної Ради

СРСР затвердила Митний кодекс СРСР. У 1962 р. було підписано в Берліні угоду про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань між соціалістичними країнами.

У новому митному тарифі СРСР враховувалися зміни, що відбулися в практиці світової торгівлі, а також нові взаємовідносини між країнами - учасниками РЕВ. Постановою передбачалося, що радянські організації, які здійснюють імпорту товарів, сплачують до союзного бюджету суми мита, нараховані на товари, у порядку, установленому Міністерством фінансів СРСР і Міністерством зовнішньої торгівлі СРСР.

Таким чином поняття "мити" фактично підмінялось поняттям "митні прибутки", так як імпортер, перераховував у бюджет не мито, а різницю вартості товару на внутрішньому і зовнішньому ринках. Це вимагало постійного перегляду багатьох положень з урахуванням змін, що відбуваються як в економіці країни, так і в сфері зовнішньоекономічних зв'язків.

Трансформація економічної системи з 1985 року відкрила новий етап розвитку радянської митної політики. Істотні зміни в системі митно-тарифного регулювання відбулися в 1989 року, коли, слідом за скасуванням державної монополії на зовнішню торгівлю та розширенням кількості учасників експортно-імпорتنих операцій, було введено обов'язкове декларування товарів та іншого майна, що переміщується через кордон. Тобто основними функціями митно-тарифної політики стали фіскальна та регулятивна.

Виходячи з цього, основні події можна представити у вигляді хронологічної таблиці:

Таблиця 10

Основні події митно-тарифної політики

Рік	Подія
1921 р.	Видано декрети про право митних установ на конфіскацію контрабандних товарів

8 грудня 1921 р	Створено Центральну комісію з боротьби з контрабандою.
28 грудня 1920 р.	Між Українською РСР і Радянською Росією було підписано Союзний Робітничо-селянський договір
20 квітня 1922 року	РНК УРСР було прийнято постанову про введення в дію на території УРСР Митного тарифу з Європейської торгівлі, а з часом про митну охорону.
1944 р	Союзні республіки отримали право на зовнішні відносини (яке фактично було реалізоване частково), але митна справа була підпорядкована виключно органам Управління Союзу РСР.
8 січня 1924 року	Прийняття нового митного тарифу
11 лютого 1927 року	Затвердження нового митного тарифу
28 липня 1961 року	Затверджений новий митний тариф СРСР
5 травня 1964 року	Президія Верховної Ради СРСР затвердила Митний кодекс СРСР
1962 р.	Підписано в Берліні угоду про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань між соціалістичними країнами
1989 р.	Було введено обов'язкове декларування товарів та іншого майна, що переміщується через кордон

Отже, можна зробити висновок, що процес створення митно-тарифної системи України почався не з 90-х років ХХ століття, а на протязі великого історичного періоду формування державності. На певних історичних етапах, коли територія країни була підпорядкована іншим державам, даний процес розвивався у рамках державних політик країн-вассалів. З моменту проголошення незалежності Україна самостійно будує власну митну систему та проводить власну митну політику.

5.1.7. Сучасний етап розвитку митно-тарифної політики України

Глобальна економічна інтеграція змінила характер міжнародних відносин, який виявляється насамперед у зростанні взаємодії економічних політик окремих держав та їх взаємозалежності. При формуванні ефективної економічної системи господарювання особливу роль відіграють зовнішньоекономічні відносини – вони стають одним з визначальних факторів економічного зростання. Акценти зовнішньоторговельної політики зміщуються у бік національних економік, що потребує докорінного реформування внутрішньої економіки з урахуванням тенденцій світогосподарського розвитку.

Сучасний етап розвитку нашої держави характеризується постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням динамізму торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог у національну практику митного регулювання України. За цих умов надзвичайно зростає роль держави у регулюванні зазначених процесів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Загострюється потреба підвищення ефективності національної митної політики в сфері реагування на зовнішні загрози та швидкої протидії можливим негативним наслідкам таких загроз у напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній митній системі міжнародних правил та вимог. Держава в особі уповноважених органів повинна здійснювати це регулювання, ураховуючи питання, пов'язані зі стимулюванням розвитку і структурної перебудови національної економіки та її захистом. Одним з основних важелів, який використовується для регулювання зовнішньої торгівлі та захисту національних інтересів у цій сфері, є митна політика держави.

Важливу роль у захисті національних інтересів відіграє митно-тарифна політика, яка є невід'ємною складовою зовнішньоекономічної політики держави.

Для України теоретичне дослідження проблем становлення митно-тарифної політики має особливу актуальність, оскільки трансформаційні процеси ускладнюються структурною незавершеністю економіки, нестабільністю законодавства, деструктивним впливом суперечливих тенденцій формування глобальної системи та макрорегіональних інтеграційних об'єднань [37].

Практичні проблеми регулювання міжнародних економічних відносин за допомогою митно-тарифної політики знайшли відображення у світовій економічній теорії. Перші спроби осмислення та обґрунтування доцільності застосування митно-тарифних регуляторів як заходів впливу на зовнішньоекономічні зв'язки були здійснені у працях меркантилістів, засновників класичної економічної теорії А. Сміта та Д. Рікардо, представників неокласичної теорії міжнародної торгівлі Дж.Ст. Мілля, А. Маршалла, Ф. Еджворта та дослідників державної економічної політики Дж. Кейнса, В. Ойкена, Я. Тінбергена.

Традиційний підхід до регулювання зовнішньоекономічної діяльності як до проблеми захисту власного товаровиробника вже не відповідає сучасним вимогам. Розширення масштабів господарських зв'язків, поглиблення процесів інтернаціоналізації світової економіки вимагає глобального рівня регулювання міжнародної торгівлі, що потребує розробки інструментарію державного впливу на зовнішньоторговельні процеси.

Виходячи із запропонованих принципів побудови митно-тарифної політики, митно-тарифні відносини розглядаються як сукупність економічних, організаційно-правових та психоетичних взаємовідносин у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які базуються на законодавчо закріплених принципах і напрямах митної політики країн-учасниць міжнародних економічних відносин. Міжнародні митні відносини трактуються як сукупність суспільних відносин, які виникають у процесі взаємного обміну результатами діяльності національних господарств при переміщенні товарів і послуг через

митний кордон. Об'єктивним підґрунтям функціонування цього виду відносин є переміщення факторів виробництва за територіальні межі окремої країни. Призначенням митних відносин є обслуговування міжнародних економічних відносин.

Міжнародні тарифні відносини – це сукупність економічно-суспільних відносин, які опосередковують рух товарів (предметів) у сфері міжнародних економічних відносин.

Митні відносини істотно впливають на характер міжнародних економічних відносин, а митна політика є впливовим інструментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності і підтримки балансу інтересів країн світової спільноти [38].

Етапи еволюції митно-тарифної політики України зображено на рис.5.

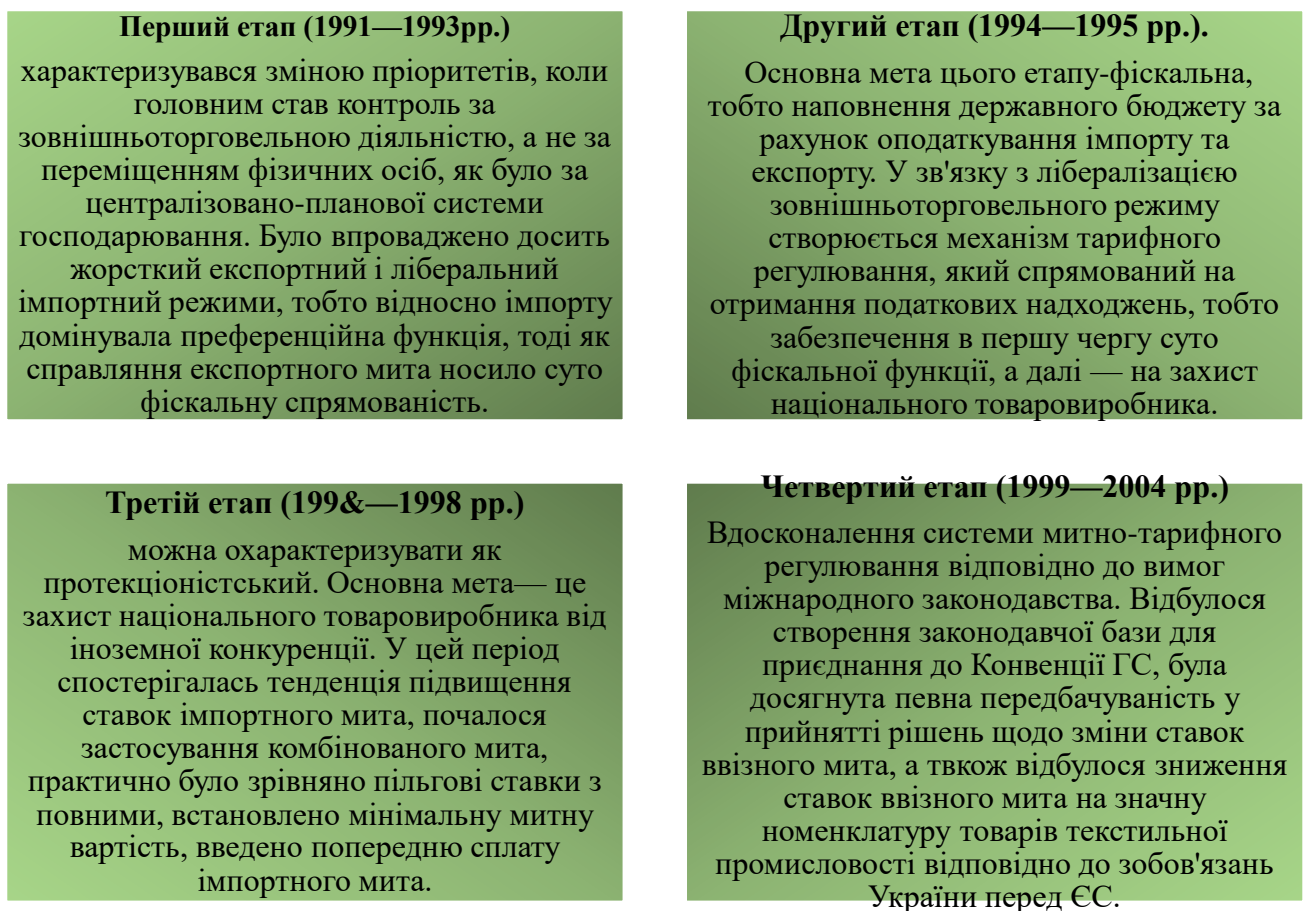

Рис.5 Етапи еволюції митно-тарифної політики України

Орієнтація на ринкову модель господарювання з поступовим входженням країни до світового економічного простору, збільшення кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з підвищенням їх активності на зовнішньому ринку не тільки значно розширили спектр функціональних завдань митної системи, але й зумовили необхідність її докорінної перебудови.

Рух у напрямі відкритості економіки пов'язаний з виникненням багатьох проблем, найважливішою з них є проблема економічної безпеки держави, розв'язання якої вимагає визначення оптимальних умов взаємодії зі світовим господарством.

Результати дослідження й аналізу сучасного стану зовнішньоекономічних відносин України дали змогу виявити три ключові моменти, які варто вважати визначальними при формуванні концепції митно-тарифної політики. Їх сутність полягає у тому, що: митна політика України має орієнтуватися не на роз'єднання країн митними бар'єрами, а на зближення їх шляхом спрощення та уніфікації митних процедур відповідно до норм міжнародного права; основна діяльність має спрямовуватися на захист економічних інтересів України; митна система повинна бути переорієнтована на перенесення основних об'єктів контролю і митного оформлення всередину території, до місць безпосередньої концентрації вантажовідправників і вантажоотримувачів [39].

З метою реалізації цієї концепції пропонується взаємопов'язаний комплекс заходів, які наведені нижче у таблиці 11.

Комплекс заходів з метою реалізації концепції

1. У сфері розвитку системи митного контролю та митного оформлення:	раціоналізація процесів митного оформлення товарів, які переміщуються через митний кордон України
	<ul style="list-style-type: none"> • створення нових і вдосконалення існуючих технічних засобів митного контролю
	<ul style="list-style-type: none"> • здійснення ряду митних формальностей до фактичного прибуття товарів до місця митного оформлення і контролю
	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення максимальної доступності для учасників зовнішньоекономічної діяльності інформації про митні правила
	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток підрозділів митної охорони, які здійснюють мобільні пошуково-оперативні заходи щодо виявлення як на митному кордоні, так і на митній території товарів і транспортних засобів, які нелегально перемішуються через митний кордон
2. У сфері митного оподаткування :	<ul style="list-style-type: none"> • вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання шляхом підвищення ефективності використання митного тарифу і класифікації товарів з метою повного нарахування законодавчо встановлених митних платежів
	<ul style="list-style-type: none"> • розробка порядку погашення заборгованості по митних платежах на основі переуступки прав погашення боргів
	<ul style="list-style-type: none"> • введення реєстру банків, які виконують роль гарантів забезпечення сплати митних платежів
	<ul style="list-style-type: none"> • визначення фіксованої межі митної вартості для нарахування митних платежів з окремих категорій товарів
	<ul style="list-style-type: none"> • захист українського ринку від недоброякісних товарів, зокрема підвищення ролі контролюючої функції митних органів за дотриманням правил сертифікації імпортованої продукції
	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток митно-тарифних методів сприяння залученню іноземних інвестицій, у тому числі шляхом використання митних режимів переробки, які стимулюють розвиток міжнародної кооперації виробництва на підставі довгострокових контрактів і угод

На підґрунті наведеної системи характеристик митної політики розроблено практичні критерії та параметри, які можуть використовувати у своїй діяльності державні органи, що розробляють, визначають і реалізують митну політику та оцінюють ефективність її результатів [40].

Домінуючими функціями застосування митного тарифу є акумуляція доходів та захист національного ринку від іноземної конкуренції. Моделі використання митного тарифу з метою виконання фіскальної функції можуть бути найрізноманітнішими. Одна з них базується на обов'язковому впровадженні мита відносно товарів широкого вжитку. При цьому ставки мита утримуються на низькому рівні з метою максимізації митних надходжень до Державного бюджету. Низькі ставки мита стимулюють імпортерів до офіційного отримання імпортного вантажу, а не до пошуку контрабандних шляхів. Окрім того, широке охоплення імпортом великої кількості товарних позицій надає можливість країні мати певний рівень доходів.

Фіскальної мети може бути досягнуто через митне оподаткування тільки певної категорії товарів. З метою збереження необхідного рівня митних надходжень ставки мита мають бути значно вищі, ніж у першому варіанті. Можливе також використання варіанта впровадження єдиної низької ставки мита на всі товари, що перетинають митний кордон країни незалежно від напрямку руху, – експорт, імпорт, транзит. Проте цей захід зумовить тимчасовий фіскальний ефект, оскільки реакція торговельних партнерів буде адекватною, що знизить обсяги зовнішньоекономічної діяльності.

Імпортне мито забезпечує ефект захисту, оскільки митний тариф знижує насамперед цінову конкурентоспроможність товару, відносно якого він застосовується. Зі збільшенням ставки мита зростає його протекціоністська спрямованість як інструменту зовнішньоторговельної політики, тобто мито – це вид державного непрямого податку, який справляється з імпорту, експорту і транзиту товарів, торговельно-промислового прибутку, майна, цінностей та

предметів, що перетинають кордон у визначених державою пунктах під контролем митних служб.

Механізм застосування митного тарифу складається з декількох елементів: товарна класифікація об'єкта оподаткування, методи оцінки вартості оподатковуваних товарів, методи визначення країни походження товарів, процедура застосування митних ставок. Тому ефективне застосування митного тарифу не обмежується простою зміною рівнів митних ставок. Досягнення певних цілей: протекціоністських чи фіскальних можливе за умови використання всіх елементів митного тарифу [41].

Однією з найголовніших проблем митної політики України є відставання митного контролю від сучасних потреб пропускну здатності та світових стандартів контролю товарів. Суттєве зростання обсягів зовнішньоторговельного обороту та зміцнення цих тенденцій вимагає якісно нового підходу до здійснення контролю міжнародних вантажних потоків. Зростання товаропотоків висвітлює такі проблеми митного контролю як суттєві часові витрати на проведення митних процедур та застарілі механізми. Про значну недосконалість митної політики України свідчать також: значний вміст товарів, що переміщуються контрабандним шляхом; збереження загрозованої ситуації з контрабандою наркотичних засобів та зброї; учинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності та інші. Також однією із важливих проблем митної політики України є експортно-імпортні операції через офшорні зони.

Отже, одним із важливих кроків до побудови ефективно митної політики нашої держави є здобуття нею авторитету цінного і надійного партнера в системі світового співробітництва. Світове співробітництво вимагає ефективно логістики, чітких та зрозумілих правил торгівлі, вмілого менеджменту митної політики, використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Але, налагоджуючи відносини на міжнародному рівні, необхідно пам'ятати, що однією з основних функцій митної політики є захист національних інтересів, і

будь-які дії митної політики повинні здійснюватись з акцентуванням уваги на цей чинник. У цьому 22 напрямку доцільно використовувати протекціоністські заходи на основі гнучких і новітніх методів, які б не зашкодили розвитку міжнародних відносин України.

6.2. Основи розвитку митної справи

6.2.1. Організаційна структура митної системи.

Ефективність існування будь-якої організаційної системи залежить від якості виконання функціональних завдань, які стоять перед нею, тобто наскільки результативно працює дана система при регулюванні певних процесів.

Орієнтація на ринкову модель господарювання потребувала докорінної зміни всієї економічної системи. При цьому одним з головних фундаментів нової економічної політики стає інтегрування до світового економічного простору. Відміна основного принципу побудови зовнішньоекономічної політики при централізовано-плановій системі— монополії держави на зовнішньоекономічну діяльність — зумовила необхідність побудови нової системи регулювання відносин у сфері міжнародних економічних зв'язків, яка повинна базуватися на адекватних інструментах ринкової моделі господарювання.

Після прийняття Декларації про державний суверенітет Україна почала самостійно визначати митну політику, створюючи при цьому власну митну систему та здійснюючи митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на своїй території. Вибір оптимальної структури митної служби і варіанта розміщення митних органів на території країни — один із головних елементів організації митної системи. При цьому основним принципом формування і функціонування даної системи є принцип єдиної системи митних органів, який нерозривно пов'язаний з однорідними принципами функціонування митної системи, — єдина митна політика, єдина митна територія, єдине митне законодавство, єдине тарифне регулювання і поєднання його з заходами економічної політики.

Відповідно до нормативних документів регулювання митної справи здійснюють як найвищі органи управління України (Президент України; Верховна Рада; Кабінет Міністрів України) так і органи регулювання виконавчої влади: Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України,

Міністерство фінансів України, Державна служба експортного контролю, Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей, Митно-тарифна рада України, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, тощо (рис.5).
[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]

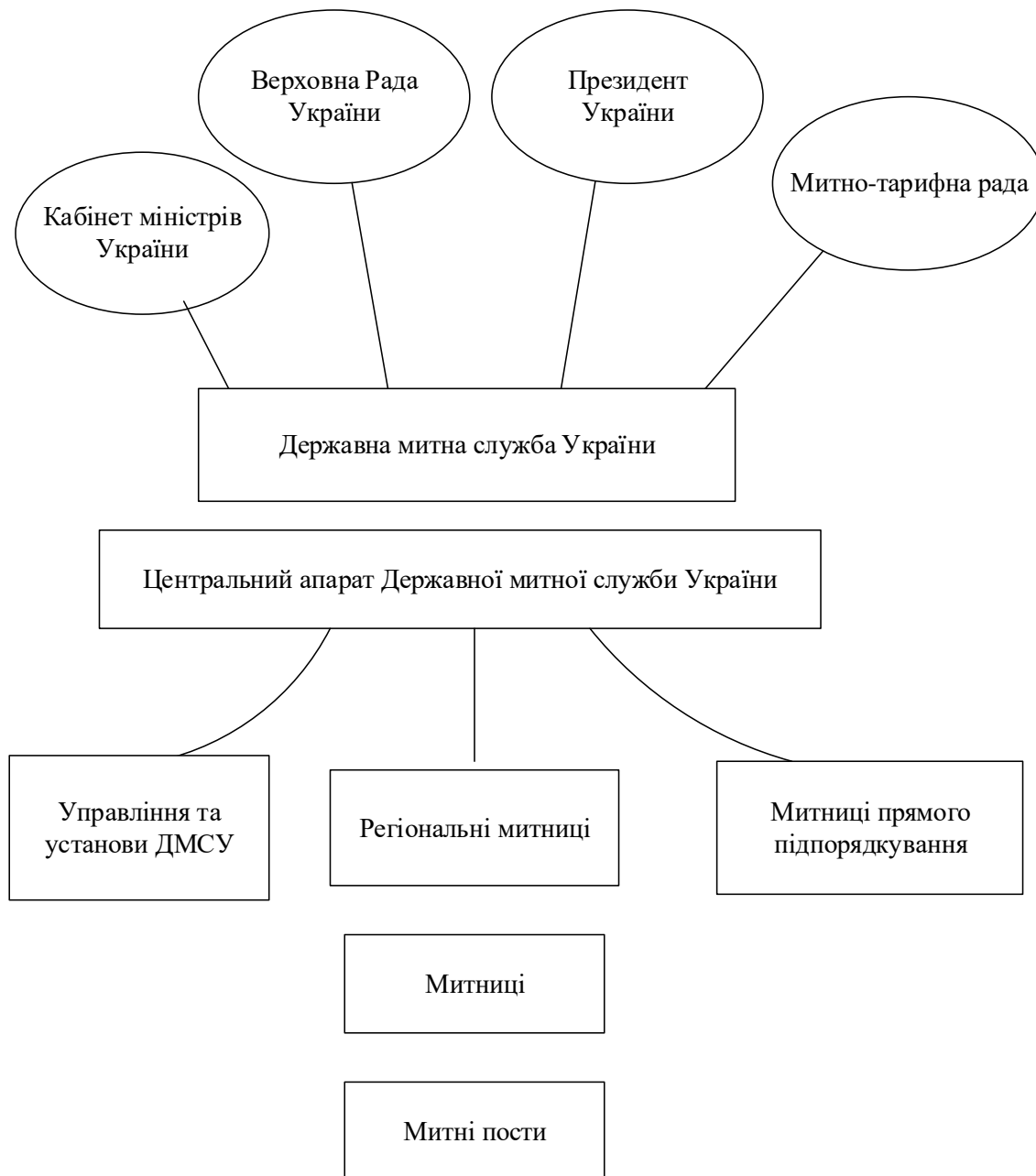

Рис. 5 Структура органів управління

У системі митних органів України виділяють вищі органи, які здійснюють формування державної політики у митній сфері, та нижчі органи, які зобов'язані

здійснювати всі необхідні заходи щодо її ефективної реалізації на місцях. Про таку трирівневу організаційну структуру митних органів, наприклад, говорить Н.Н. Коцан, який виділяє вищий (загальнодержавний), середній (регіональний) і місцевий (локальний) рівні. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Згідно зі ст. 106 Конституції України Президент України представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України, у тому числі й з питань митної справи; призначає за поданням прем'єр-міністра України керівника Держмитслужби України— центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом; має право утворювати, реорганізовувати та ліквідувати за поданням прем'єр-міністра України центральні органи виконавчої влади, діючи при цьому в межах КОШТІВ, передбачених на утримання органів виконавчої влади.

Керівництво митною справою здійснює також Кабінет Міністрів України — вищий орган у системі органів виконавчої влади (ст. 113 Конституції України). Даний орган забезпечує виконання Конституції і законів України, актів Президента України з питань митної справи; організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи; спрямовує і координує роботу Держмитслужби України, співробітництво з міністерствами, іншими органами виконавчої влади тощо.

Контроль за діяльністю митних органів України в процесі здійснення митної справи здійснюють уповноважені на те органи державної влади: Служба безпеки України (Закон України "Про службу безпеки України" від 25 березня 1992 р.), Рахункова палата України (Закон України "Про Рахункову палату" від 11 липня 1996 р.), Державна контрольно-ревізійна служба України (Закон України "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" від 26 січня 1993 р.).

З 1991 року митним комітетом пройдено великий шлях: збільшено кількість митниць, облаштовано пункти пропуску через митний кордон України, поліпшено технічну базу і т. ін. Збільшення кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, підвищення їхньої активності на зовнішньому ринку в умовах стабілізації ринкової економіки призвело до необхідності удосконалення структури митної системи. Це стало можливим з виходом Указу Президента від 29 листопада 1996 року за №1145/96 “Про Державну митну службу України”, на виконання якого у митній системі України проведено ряд організаційних заходів щодо реформування митних органів. У процесі перебудови митної системи було принципово змінено схему управління митними органами, зменшено кількість митниць, ліквідовано територіальні митні управління. Натомість було створено регіональні митниці, що поєднали в собі функції оперативних і координуючих органів у регіоні (рис.6).

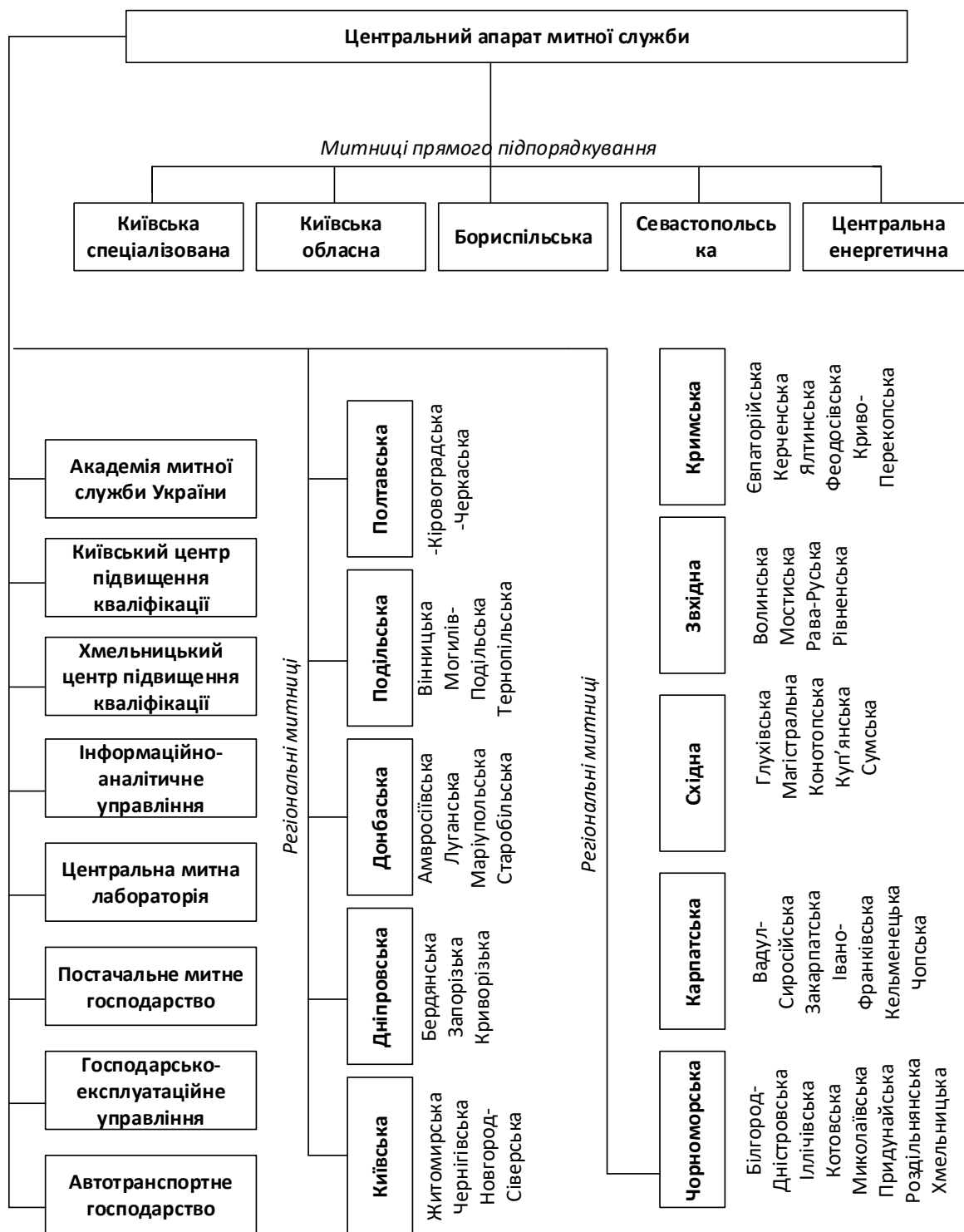

Рис. 6 Сучасна структура митної служби України

Система включає центральний апарат, що здійснює загальне керівництво, 10 регіональних митниць, 46 митниць, 187 митних постів, 12 спеціалізованих митних установ та організацій. Загальну структуру митної системи України

Сьогодні митні органи України забезпечують контроль на 74 автомобільних, 36 авіаційних, 40 морських та річкових, 4 поромних пропускних пунктах, через які щоденно перетинають кордон 160-180 тисяч громадян та близько 40 тисяч одиниць різних видів транспортних засобів.

23 березня 1998 року Президент України видав Указ за №216/98 “Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 29.11.96 р. за №1145/96”, що має велике значення для Державної митної служби України, оскільки сприяє зміцненню системи митних органів, удосконаленню процедур митного контролю, посиленню боротьби з контрабандою, незаконним переміщенням наркотиків та іншими правопорушеннями. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

У другій главі Митного кодексу України визначається структура та організація діяльності митної служби України. Митна служба України – це єдина загальнодержавна система, яка складається з митних органів та спеціалізованих митних установ і організацій. Митними органами України є спеціально вповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи, регіональні митниці, митниці. У ст. 11 Митного кодексу України визначено, що безпосереднє здійснення митної справи покладається на митні органи України, які, реалізуючи митну політику, виконують визначені завдання. За змістом і призначенням ці завдання потрібно розділити на такі основні напрями:

1. Економічний (фіскальний)
2. Технологічний
3. Правоохоронний **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Таким чином, можемо зробити висновок, що митна система посідає особливе місце в механізмі реалізації митної політики. Митні органи є

специфічним суб'єктом митних відносин. З одного боку, вони здійснюють митну справу від імені держави, з іншого — самі перебувають під управлінським впливом держави. Митна система — функціональна, контрольючо-регулююча, складно організована та чітко структурована економічна система управління митною справою в цілому та всіма її підсистемами зокрема, для найефективнішої реалізації митної політики.

Систему управління митною справою логічно розділити на дві відповідних частини: внутрішню, яка включає безпосередньо елементи митної системи, та зовнішню, до якої належить усе навколишнє середовище. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

6.2.2. Сутність та завдання митної системи.

Митна система України, як самостійний елемент економічної політики держави почала розвиток з набуттям країною незалежності. Сутність та функції митної системи, значення та місце у механізмі державного регулювання економіки, постійно трансформувалися під впливом стратегії розвитку держави і її фінансової політики. [45]

Митна система виступає одним з найголовніших інструментів державної політики, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів і національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна система, виконуючи різноманітні функції, становить автономну частину державного апарату. Окрім цього слід підкреслити, що з точки зору уявлень про функціонування механізму держави митна система має розглядатися як відносно автономна організаційна, функціональна та компетентна система митних органів, які реалізують митну функцію держави, а також виконують інші функції спрямовані на забезпечення нормальної реалізації митної політики [45].

Існує декілька визначень митної системи, а саме (табл. 12):

Таблиця 12

Визначення митної системи

Митна система - це				
складна система організаційно-правових і фінансових відносин, які виникають між державою, митними органами й суб'єктами зовнішньоекономічної	сукупність тарифних і нетарифних інструментів, принципів, форм і методів їх встановлення, зміни чи відміни, механізм, який		суспільне явище, що являє собою сукупність взаємопов'язаних інституційних одиниць, які об'єднують спільні цілі й завдання.	сукупність митних органів, на які покладено завдання здійснення митної справи в державі. Система

діяльності при ввезенні на її митну територію й вивезенні за межі цієї території товарів, транспортних засобів та інших предметів, на які	забезпечує своєчасну й повну сплату митних	Характерними ознаками митної системи є цілісність, чітка організація, порядок і	складається з Державної митної служби України, регіональних митниць,
поширюються митні процедури [44]	платежів, контроль і відповідальність за порушення митного законодавства, а також державні органи, на які покладено обов'язки реалізувати митну політику	послідовність, взаємозв'язок і взаємодопомога [44]	митниць, митних постів, спеціалізованих митних управлінь та організацій [43]

На нашу думку, митна система – це сукупність митних органів, на які покладено завдання здійснення митної справи в державі. Система складається з Державної митної служби України, регіональних митниць, митниць, митних постів, спеціалізованих митних управлінь та організацій [43].

Основні завдання Державної митної служби України подано в табл. 13.

Таблиця 13

Завдання Державної митної служби

Орган митної системи держави	Завдання
Державна Митна служба	участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в галузі митної справи
	забезпечення захисту економічних інтересів України

України	виконання вимог законодавства з питань митної справи, здійснення контролю за додержанням таких вимог митними органами, спеціалізованими митними установами та організаціями, юридичними і фізичними особами
	організація і забезпечення здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України
	забезпечення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України
	забезпечення своєчасної та у повному обсязі сплати до державного бюджету податків і зборів (обов'язкових платежів)
	застосування заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД
	організація та проведення у межах своїх повноважень боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил
	здійснення разом з іншими уповноваженими органами виконавчої влади заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності
	сприяння у межах своїх повноважень захисту прав споживачів товарів
	забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в галузі митної справи та виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи, що укладені в установленому законом порядку [46]

У загальному вигляді митну систему необхідно розглядати як важливу складову державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що об'єднує форми, засоби та методи регулювання експорту та імпорту товарів.

За допомогою існуючих інструментів, митна система є гарантом захисту економічних інтересів не тільки держави у цілому, але й окремих суб'єктів господарювання. Безпосередньо впливаючи на міжнародну торгівлю і виконуючи фіскальну функцію, вона вирішує важливі економічні проблеми.

На відміну від податкової системи, митна більш глибоко впливає на діяльність суб'єктів господарювання, які зареєстровані в різних державах, а її фіскальний потенціал проявляється через обсяг існуючих і можливих фінансових ресурсів, які акумулюються у процесі контролю та товарами, що переміщуються

через митний кордон України в умовах діючого законодавства з питань реалізації державної митної справи [42].

Митна система повинна збалансовано виконувати усі покладені на неї функції. Сприяти спрощенню митних процедур та подальшій лібералізації зовнішньої торгівлі, а також захищати національного товаровиробника та забезпечувати достатній рівень надходжень митних платежів до бюджету держави. Зміна економічних умов не повинна зменшувати гнучкість митної системи, а навпаки сприяти мобільності основних її елементів. Це дозволить побудувати митну систему таким чином, щоб запевнити економічних суб'єктів у доцільності сплати митних платежів, а також у тому, що держава враховує їхні інтереси.

6.2.3. Діяльність всесвітньої митної організації.

Всесвітня митна організація є єдиною універсальною міжнародною міжурядовою організацією, яка повноцінно займається вирішенням митних питань у міжнародному масштабі.

Міжнародне митне регулювання виступає комплексним та багатостороннім явищем, спрямованим на вирішення сучасних міжнародних проблем.

Всесвітня митна організація – це форум, де її члени узгоджують свої власні інтереси у сфері митних відносин на засадах паритетності. Кожну державу-члена представляє один представник і кожний член має право одного голосу. Як офіційні робочі мови у Всесвітній митній організації використовуються англійська, французька, іспанська та російська.

Враховуючи значну кількість держав-членів та їх широке географічне представництво, а також з метою ознайомлення із потребами всіх її членів, у 1984 році організацією було прийнято рішення стосовно застосування у Всесвітній митній організації системи регіонального представництва. Ґрунтуючись на цілому спектрі чинників, таких як робоча мова, географічна наближеність, вже існуючий порядок регіональних структур інших міжнародних організацій, було прийнято рішення про заснування **шести робочих регіонів Ради**, а саме: Східна і Південна Африка; Західна та Центральна Африка; Північна Америка, Близький та Середній Схід; Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Австралія і Тихоокеанські острови; Північна, Південна, Центральна Америка і Карибський басейн; Європа.

Україна входить до складу регіону Європи, як і інші нові незалежні держави, що утворились після розпаду СРСР [47, с. 6].

Кожний регіон очолює регіональний представник, обраний на сесії за поданням Політичної комісії. Задача кожної групи полягає у веденні лінії Всесвітньої митної організації з гармонізації митної системи певного регіону.

Регіональні групи навчають працівників митної служби, організовуючи різноманітні курси та семінари, займаються створенням інформаційних центрів із боротьби з митними правопорушеннями та обміном представників між національними митними службами та адміністративними органами Всесвітньої митної організації. Незважаючи на рекомендаційний характер рішень Всесвітньої митної організації, ця організація має широкі права та привілеї, має свій бюджет, добре організовану управлінську структуру. За рахунок цього вона відіграє головну роль в міжнародних митних відносинах [48, с. 88].

На даний момент Всесвітня митна організація об'єднує **179 митних адміністрацій**, які охоплюють митними процедурами приблизно 98 % світової торгівлі [49, с. 52].

Бюджет Всесвітньої митної організації (500 млн бельгійських франків на рік) формується із внесків держав-учасниць. Розмір внесків відповідає системі внесків в ООН. Внески держав-учасниць складають: США — 25 %, Японія — 17, Німеччина — 8, Італія — 5, Франція — 5, Велика Британія — 4, Канада — 3, Іспанія - 2, Україна — 1,72 % (рис.7):

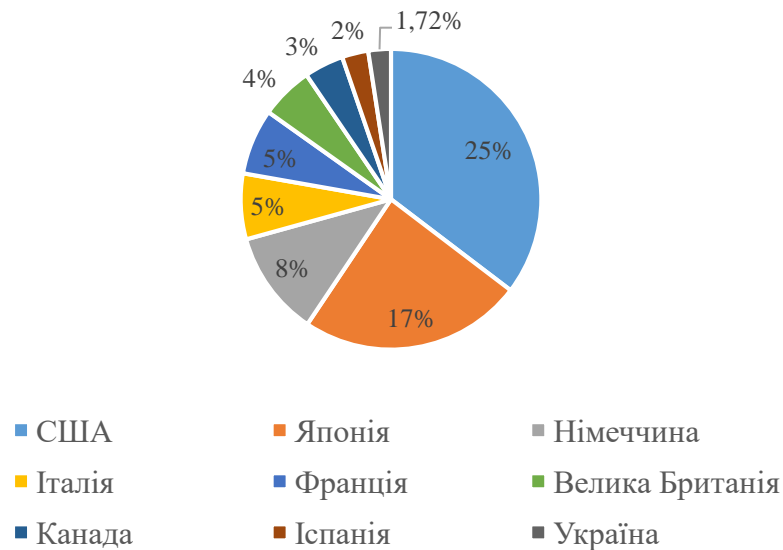

Рис.7 Розміри внесків держав до бюджету ВМО

Всесвітня митна організація забезпечує процес конвенціональної інституціоналізації світової торгівлі соціальної спрямованості. Перспектива розвитку Всесвітньої митної організації реалізується в можливостях її трансформації в об'єкт інноваційного удосконалення людства. Це положення поряд з розробкою конвенціональної інституціональної системи торгівельно-митної політики в рамках соціального інституту міжнародного митного співтовариства, також передбачає повноцінні зусилля всіх адміністративних органів держав-учасниць міжнародних організацій в реалізації всіх конвенціональних інститутів.

Місія Всесвітньої митної організації полягає у формуванні спільної всесвітньої та національної внутрішньо-торгівельної та митної політики. Спираючись на принцип узгодженості, Всесвітня митна організація передбачає створення сприятливого правового, економічного та стабільного простору, утворюючого умови для збереження та розвитку національного господарства, що не суперечить тенденціям та структурам міжнародних господарських відносин.

На сучасному етапі Всесвітня митна організація виконує такі функції (табл.14):

Таблиця 14

Функції ВМО

приймає різноманітні рекомендації, які спрощують та уніфікують митні процедури
розробляє конвенції та інші документи; реалізує посередницькі та примирювальні функції у випадках виникнення спорів і конфліктів
вивчає питання співробітництва в митній сфері
досліджує технічні аспекти митної системи; поширює інформацію щодо митних процедур
співпрацює з іншими міжнародними організаціями

Всесвітня митна організація підтримує тісний зв'язок з Інтерполом, Службою контролю за наркотиками Організації Об'єднаних Націй та іншими організаціями.

Виступаючи спеціалізованою міжурядовою міжнародною організацією в сфері митної справи Всесвітня митна організація приймає активну участь у створенні норм міжнародного права, сприяючи тим самим розвитку такої галузі міжнародного права як міжнародне митне право [50, с. 162]. Правотворча діяльність Всесвітньої митної організації достатньо багатогранна.

В наш час широко визнається положення про наявність двох складових правотворчої діяльності міжнародних організацій:

- а) безпосередня участь у створенні норм міжнародного права;
- б) участь у правотворчому процесі, що здійснюється державами [51, с. 38-39].

Вищим органом Всесвітньої митної організації є Рада, яка складається з представників держав-учасниць і повинна скликатися не менш ніж два рази на рік. На практиці засідання відбуваються один раз на рік, як правило, наприкінці червня. Однак під час його проведення Радою розглядаються матеріали двох сесій. Члени Ради мусять надавати на її запит будь-яку інформацію і документи, необхідні для здійснення нею своїх функцій, за умови, що жодному з членів не доведеться надавати секретну інформацію, розкриття якої зашкодить застосуванню його законів чи в інший спосіб суперечитиме державним інтересам або зачіпатиме законні торговельні інтереси будь-якого підприємства, як державного, так і приватного [52, с. 291-292]. Засідання відбуваються в Брюсселі (Бельгія).

Вони можуть також проводитися в державах, які є членами Ради. Делегації країн-учасниць, як правило, представлені керівниками національних митних служб.

За роботою Ради також можуть спостерігати представники урядів, які не є її членами. Рішення сесії приймаються 2/3 голосів присутніх членів Вищої митної організації, які мають право голосу [53, с. 504].

Кожна країна-учасниця самостійно несе витрати з направлення своєї делегації до Ради Постійного технічного комітету або інших комітетів. Рада визначає шкалу витрат її країн-учасниць. Рада має право забрати право голосу країни-учасниці у разі несплати внеску протягом трьох місяців після отримання повідомлення про його розміри. Кожна країна-учасниця сплачує свій повний щорічний внесок у фінансовому році, протягом якого вона стає Членом Ради, а також у фінансовому році, протягом якого повідомлення про її відмову від членства набирає чинності.

Рада на своїй сесії щорічно обирає Голову з числа делегатів, які направляються країнами-учасницями, і, як передбачено засновницьким актом, не менше двох його заступників.

Відповідно, Всесвітня митна організація реалізує на практиці важливу задачу по створенню єдиної, загальної для всіх суб'єктів міжнародних митних відносин митної термінології. Але всі правові інструменти, створені в результаті нормотворчої діяльності Всесвітньої митної організації, носять виключно рекомендаційний характер і можуть носити обов'язковий характер стосовно держав лише в тому випадку, коли держава висловить свою згоду на дотримання положень цих актів шляхом імплементації їх у своє внутрішнє митне законодавство.

6.2.4. Міжнародні конвенції та етапи приєднання до них України

Становлення та розвиток кожної держави призводить до розширення її зовнішніх зв'язків, що, в свою чергу, підвищує роль міжнародного права і викликає необхідність належного правового забезпечення таких зв'язків. На Мін'юст, відповідно до Положення про Міністерство юстиції України, покладено функцію здійснення правової експертизи проектів міжнародних договорів та підготовки висновків щодо здійснення внутрішньодержавних процедур, необхідних для набуття чинності міжнародних договорів України.

Основоположними документами у цій сфері є Закон України від 22.12.1993 р. № 3767-XII "Про міжнародні договори України" та, безумовно, Віденська Конвенція про право міжнародних договорів 1969 р., яка є частиною національного законодавства України, оскільки Указом Президії Верховної Ради УРСР від 14 квітня 1986 р. № 2077-XI "Про приєднання Української Радянської Соціалістичної Республіки до Віденської конвенції про право міжнародних договорів" було надано згоду на її обов'язковість.

Конституція України також містить ряд норм, пов'язаних із міжнародними договорами України. Так, відповідно до статті 9 Конституції передбачено, що чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. У зв'язку з цим слід зазначити, що наведена норма викликає досить багато спорів і інтерпретацій, і це є зрозумілим. Тому що, відносячи до національного законодавства України лише ті міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, у Конституції в той же час не визначено статусу інших міжнародних договорів в системі національного законодавства України. А саме тих міжнародних договорів, які набули чинності в інший спосіб, ніж шляхом надання згоди на їх обов'язковість Верховною Радою України, а це більшість з міжурядових договорів та міжвідомчі міжнародні договори України.

Проте не слід забувати положення статті 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, яке закріплює принцип *pacta sunt servanda*, відповідно до якого кожний чинний міжнародний договір є обов'язковим для його учасників і повинен ними добросовісно виконувати.[54]

Конвенція міжнародна – юридично обов'язкова угода між суб'єктами міжнародного права. Застосовується для позначення договірних права загалом (ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН) або міжнародних угод певного виду. Характерною рисою є закріплення в К. м. детальних норм для регулювання певного виду відносин. Зазвичай К. м. є договорами міжнародними багатосторонніми (Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969), хоча іноді цей термін може застосовуватись до деяких видів двосторонніх угод (напр., консульські конвенції).[55] Деякі назви міжнародних конвенцій та роки їх підписання ви можете побачити у табл.15.

Таблиця 15

Міжнародні конвенції

Дата підписання	Назва міжнародної конвенції
04.11.1950	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
10.05.1952	Міжнародна конвенція з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна
18.05.1973	Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур
20.05.2018	Метрична конвенція
27.01.1977	Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом

Ратифікація Україною 17 липня 1997 року Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стала важливим етапом на шляху входження нашої держави у європейський політико-правовий простір. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) є міжнародним

договором, на підставі якого більшість європейських держав зобов'язалися дотримуватися прав та основоположних свобод людини. Ці права гарантуються як самою Конвенцією, так і протоколами до неї (Протоколи № 1, 4, 6, 7, 12 і 13), згода на обов'язковість яких надана державами – сторонами Конвенції.

Відповідно до статті 9 Конституції України "чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України". Таким чином, Конвенція та протоколи до неї набули статусу частини національного законодавства.

Ратифікувавши Конвенцію Україна визнала обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини. Європейський суд з прав людини (далі – Європейський суд) є міжнародним органом, який за умов, визначених Конвенцією, може розглядати заяви, подані особами, які скаржаться на порушення своїх прав, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

З метою дотримання Україною зобов'язань, що випливають з її членства в Раді Європи, та задля ефективного виконання статті 46 Конвенції, згідно якої, держави-учасники зобов'язуються виконувати остаточне рішення Європейського суду в будь-якій справі, в якій вони є сторонами, 23 лютого 2006 року було прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», який зафіксував на законодавчому рівні систему інституційних та процедурних механізмів виконання рішень Європейського суду та запобігання новим порушенням Конвенції.

Зазначене вище свідчить про те, що в Україні з прийняттям Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», який зафіксував на законодавчому рівні систему інституційних та процедурних механізмів виконання рішень Європейського суду та запобігання новим порушенням Конвенції, створено базис для ефективного дотримання міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав людини.

Українська сторона виступила ініціатором розробки Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (Карпатської конвенції) та головувала у Карпатській конвенції в період з грудня 2006 по червень 2008 р. Розглядається питання про розміщення Секретаріату Конвенції на території нашої країни. На даний час представники України входять до складу Комісії по захисту Чорного моря від забруднення, створеної відповідно до Бухарестської конвенції, та консультативних груп цієї Комісії, Бюро Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Комітету з дотримання Картахенського протоколу з біобезпеки до Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Наглядового комітету спільного впровадження Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату, Бюро Угоди про збереження китоподібних та Постійних комітетів ще двох регіональних природоохоронних Угод. Значний обсяг роботи Мінприроди та інших українських відомств є пов'язаним з участю в Конференції сторін Конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища (Орхуської конвенції).

Україною ратифіковано 8 із 8 основоположних конвенцій МОП, 4 з 4 директивних конвенцій, і 57 із 177 технічних конвенцій - усього 69 конвенцій, з яких 61 чинна, а 8 - денонсовано. Які саме конвенції денонсовано можна побачити у табл. 16.

Таблиця 16

Список Конвенцій МОП, які були денонсовані Україною станом на 1 листопада 2015 р.

Конвенція	Дата ратифікації	Статус
С10 Конвенция 1921 года о минимальном возрасте в сельском хозяйстве	14.09.1956	денонсована 03.05.1979
С15 Конвенция 1921 года о минимальном возрасте для грузчиков угля и кочегаров во флоте	14.09.1956	денонсована 03.05.1979

C52 Конвенция 1936 года об оплачиваемых отпусках	14.09.1956	денонсована 25.10.2001
C58 Конвенция (пересмотренная) 1936 года о минимальном возрасте для работы в море	14.09.1956	денонсована 03.05.1979
C59 Конвенция (пересмотренная) 1937 года о минимальном возрасте в промышленности	14.09.1956	денонсована 03.05.1979
C60 Конвенция (пересмотренная) 1937 года о минимальном возрасте на непромышленных работах	14.09.1956	денонсована 03.05.1979
C112 Конвенция 1959 года о минимальном возрасте рыбаков	04.08.1961	денонсована 03.05.1979
C123 Конвенция 1965 года о минимальном возрасте допуска на подземные работы	17.06.1970	денонсована 30.07.1980

6.3. Організаційна структура митної системи України

6.3.1. Органи державної митної служби та їх компетенції.

Національна митна служба України - є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну митну політику.

Діяльність Національної митної служби України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через керівника центрального органу виконавчої влади, який, відповідно до законодавства, забезпечує формування та реалізує державну митну політику.

Основними завданнями Державної митної служби є реалізація та внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі, забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил.

Держмитслужба України узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції про вдосконалення законодавства та в установленому порядку вносить їх на розгляд Президентіві України, Кабінету Міністрів України. У межах своїх повноважень Держмитслужба України організовує виконання актів законодавства, здійснює систематичний контроль за їх реалізацією.

Основними завданнями Держмитслужби України є:

- забезпечення реалізації державної політики у сфері митної справи;
- захист економічних інтересів України;
- контроль за додержанням законодавства України про митну справу;
- використання засобів митно-тарифного та позатарифного регулювання при переміщенні через митний кордон України товарів та інших предметів;
- удосконалення митного контролю, митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України;
- здійснення разом з Національним банком України комплексного контролю за валютними операціями;
- здійснення разом з іншими уповноваженими центральними органами виконавчої влади заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку;
- боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил;
- розвиток міжнародного співробітництва у сфері митної справи.

Держмитслужба України відповідно до покладених на неї завдань:

- організовує та контролює діяльність митних органів;

- забезпечує своєчасне і повне внесення до державного бюджету коштів від податків, зборів (обов'язкових платежів), справляння яких згідно із законодавством покладено на митні органи;

- вживає разом з іншими органами виконавчої влади заходи, спрямовані на недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять культурне або історичне надбання українського народу;

- сприяє у межах своєї компетенції здійсненню заходів щодо захисту прав споживачів товарів, які ввозяться в Україну, а також прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності;

- розробляє та здійснює самостійно або у взаємодії з іншими органами виконавчої влади заходи щодо запобігання контрабанді, порушенню митних правил та їх припинення;

- організовує та контролює відповідно до законодавства проведення митними органами дізнання у справах про контрабанду та здійснення ними провадження у справах про порушення митних правил;

- веде митну статистику;

- веде разом з іншими уповноваженими органами виконавчої влади Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності;

- здійснює верифікацію (встановлення достовірності) сертифікатів про походження товарів з України;

Держмитслужба України має право:

- залучати спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до

її компетенції;

- представляти Кабінет Міністрів України за його дорученням у міжнародних організаціях та під час укладання міжнародних договорів України;
- одержувати в установленому законодавством порядку від центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, а також громадян інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань;
- скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до її компетенції.
- Держмитслужба України під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, а також з відповідними органами іноземних держав.
- Держмитслужба України здійснює свої повноваження безпосередньо та через регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні управління та організації.
- Держмитслужба України в межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства видає накази, організовує і контролює їх виконання.

Взаємодія Державної фіскальної служби України з іншими органами зображена на рис.8.

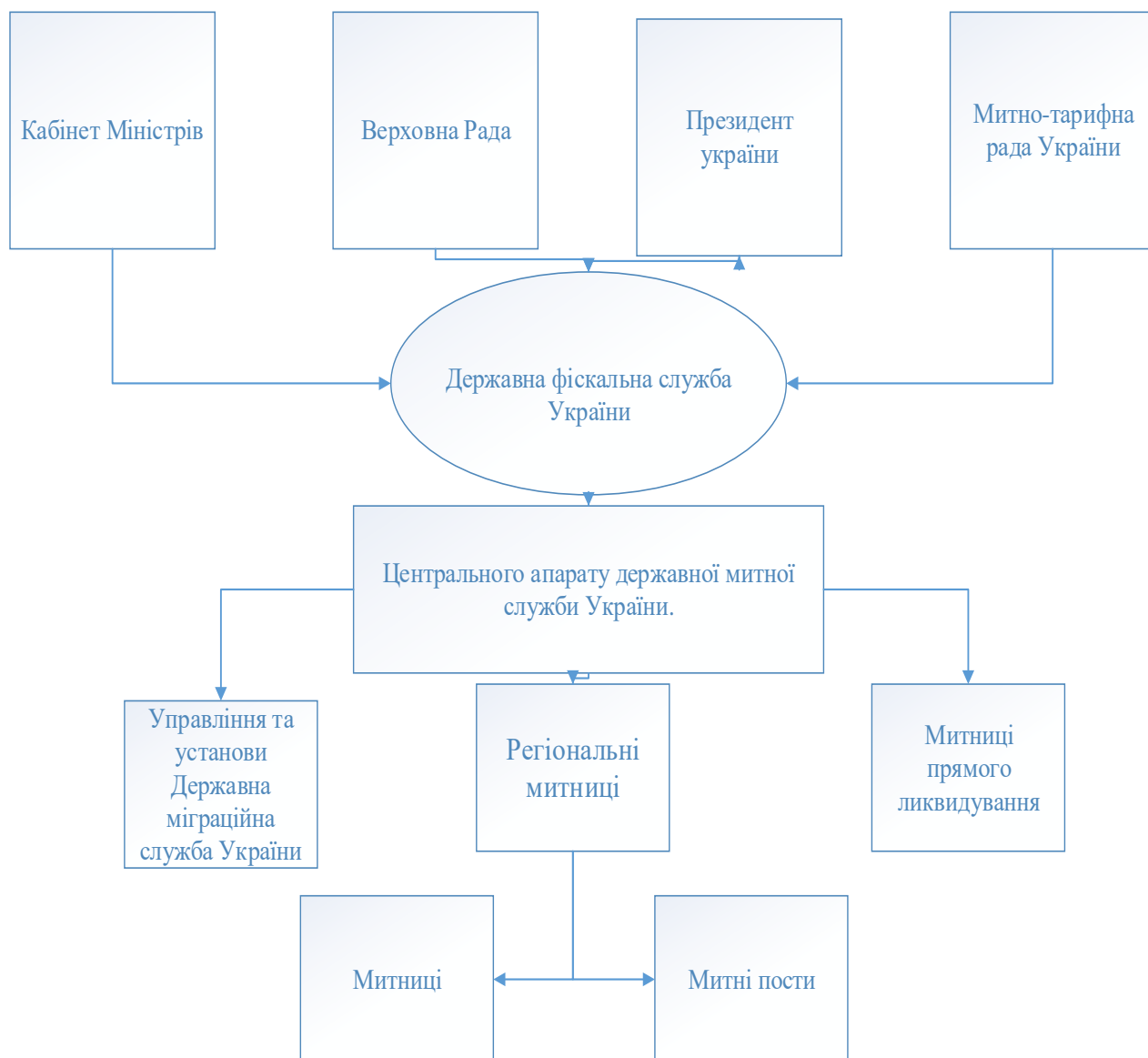

Рис.8 Взаємодія Державної фіскальною служби України

Держмитслужба України в разі потреби видає разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади спільні акти. Нормативно-правові акти Держмитслужби України підлягають реєстрації в установленому законодавством порядку. У випадках, передбачених законодавством, рішення Держмитслужби України є обов'язковими для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, а також громадянами.

6.3.2. Прапор. Емблема. Історія їх виникнення

Указом Президента України від 27 червня 2003 року №554/2003 «Про символіку Державної митної служби України» наголошено, що: Емблемою Державної митної служби України є зображення золотого кольору крилатого жезла Меркурія - кадуцея, увінчаного Знаком Княжої Держави Володимира Великого, накладеного на два перехрещених ключі[61].

Емблему вміщено у крузі зеленого кольору, прикрашеному золотим картушем з вісьмома волютами на горизонтальних осях. Висота картуша дорівнює $3/2$ діаметра зеленого круга.

Прапор Державної митної служби України являє собою прямокутне полотнище зеленого кольору зі співвідношенням сторін 2:3. У верхньому лівому куті полотнища (крижі) зображено Державний Прапор України, а в центрі вільної половини - емблему Державної митної служби України [61].

Зображення Державного Прапора України займає четверту частину полотнища, а висота емблеми Державної митної служби України дорівнює $5/12$ висоти полотнища. Обидві сторони полотнища ідентичні.

На рис.9 та на рис.10 зображено емблему та прапор митної служби України.

Рис 9. Емблема митної служби України

Рис.10 Прапор митної служби України

Символіка проіснувала до 24 грудня 2012.

У 2013 році митниця стала частиною Міністерства доходів і зборів. І тоді вигляд символіки Міністерства доходів і зборів мав такий вигляд (рис.11).

Рис. 11 Логотип Міністерства доходів і зборів

З 2014 року використовується символіка Державної фіскальної служби України[62].

Символіку державної податкової служби України затверджено Указом Президента України від 23 червня 2001 року, відповідно до Закону України «Про державну податкову службу в Україні». Відповідним Указом визначається опис і малюнок емблеми, прапора державної податкової служби України та штандарта Голови Державної податкової адміністрації України. Цим Указом Президент України також визначив порядок використання емблеми і прапора державної податкової служби України та штандарта Голови Державної податкової адміністрації України.

Емблема і прапор державної податкової служби України є офіційними відмітними символами, що вказують на належність до державної податкової служби України.

Емблема встановлюється в кабінеті Голови Державної податкової адміністрації України, а також використовується на прапорі, штандарті Голови Державної податкової адміністрації України, навчальними закладами державної податкової служби України, міститься у вигляді знаків розрізнення на форменому і спеціальному одязі особового складу державної податкової служби України, на відомчих заохочувальних відзнаках, на бланках службової

документації, печатках, транспортних і спеціальних засобах, будинках і спорудах державної податкової служби України.

Прапор державної податкової служби України встановлюється на будинках і спорудах державної податкової служби України. Штандарт Голови Державної податкової адміністрації України встановлюється у кабінеті Голови Державної податкової адміністрації України. Зображення емблеми і прапора державної податкової служби України та штандарта Голови Державної податкової адміністрації України допускається на друкованій, рекламно-інформаційній та сувенірній продукції, кіно-, відео- і фотоматеріалах, що видаються державною податковою службою України або на її замовлення.

Інші випадки використання емблеми і прапора державної податкової служби України та порядок їх виготовлення визначаються Головою Державної податкової адміністрації України.[63]

6.3.3. Митні території та їх види.

При здійсненні переміщення товарів, транспортних засобів і предметів між країнами важливе значення має точне й правильне визначення митної території і митного кордону. Неточності в цьому призводять до виникнення конфліктів при перетині кордону.

Митна територія України — територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України (рис.12).

Рис.12 Митна територія України

Загалом митна територія збігається з державним кордоном України. В той же час митна територія не збігається з державною територією, оскільки подекуди із митної території можуть вилучатися ділянки державної території, чи, навпаки, включатися ділянки, що знаходяться поза межами державного кордону. Території спеціальних розташованих в Україні митних зон вважаються такими, що знаходяться поза межами митної території України, за винятком визначених

чинним законодавством випадків. Тому межі митної території України визначаються другою складовою, а саме митним кордоном України.

Поняття митна територія відіграє ключове значення для здійснення митного регулювання в Україні:

митна територія є територією на якій застосовується митне законодавство держави, як це передбачено Розділом II Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур;

ввезення товарів на митну територію, або вивезення з неї, та відповідно переміщення їх через митний кордон, є підставою здійснення митного оформлення та митного контролю;

розпорядження іноземними товарами на митній території визначається згідно з правилами митного режиму в який вони поміщені;

товари повністю отримані або вироблені на митній території України мають статус українських товарів або товарів походженням з України для цілей митного регулювання;

товари ввезені на територію вільних митних зон вважаються такими, що перебувають поза межами митної території з точки зору сплати мит та митних платежів, застосування інших заходів митного регулювання.

Складовими частинами митної території України є: сухопутна територія, територіальні та внутрішні води і повітряний простір над ними.

Сухопутної територією України є вся суша, що знаходиться в межах її кордонів.

До внутрішніх вод належать прибережні морські води, розташовані в бік берега від вихідних ліній, прийнятих для відліку ширини територіальних вод; води портів, заток, бухт, губ, лиманів, береги яких повністю належать Україні, якщо ширина проходів не перевищує 24 морських миль. До цієї ж категорії належать води заток, бухт, лиманів, морських проток, що історично належать Україні, а також води річок, озер, інших водойм, береги яких належать Україні.

Територіальні води - це прибережні морські води шириною і 12 морських миль, відлічуваний від лінії найбільшого відпливу як на материку, так і на островах, що належать Україні, або від прямих вихідних ліній, що з'єднують точки, географічні координати яких затверджуються КМ України. В окремих випадках інша ширина територіальних вод може встановлюватися міжнародними договорами України, а за їх відсутності - відповідно до загальноприйнятих принципів і норм міжнародного права. Острови за межами територіальних вод, як правило, належать найближчого прибережного державі.

Повітряну територію України становить її повітряний простір, що знаходиться в межах його сухопутних і водних кордонів, причому висотний меж повітряного простору практично не встановлюється, але не стосується космосу.

Україна має суверенні права та здійснює юрисдикцію па континентальному шельфі та у виключній економічній зоні. Під континентальним шельфом розуміється морське дно і надра підлогу водних районів, що примикають до берега, але знаходяться поза зоною територіального моря, на всьому протязі природного продовження її сухопутної території до зовнішнього кордону підводної окраїни материка.

На континентальному шельфі прибережна держава здійснює свої суверенні права. На континентальному шельфі Україна здійснює виключне право споруджувати, а також дозволяти і регулювати створення, експлуатацію та використання штучних островів, установок і споруд. У районі континентального шельфу Україна здійснює юрисдикцію над такими штучними островами, установками, спорудами, в тому числі юрисдикцію щодо митних, фіскальних, санітарних та імміграційних законів і правил, а також законів і правил, що стосуються безпеки.

Щодо виключної економічної зони прибережна держава має такі ж права, як і стосовно континентального шельфу.

Межі митної території держави визначаються митним кордоном: митний кордон - кордон митної території України.

Митний кордон практично може як збігатися, так і не збігатися з державним кордоном країни. Однак у всіх випадках саме поняття митного кордону не збігається з поняттям державного кордону.

Державний кордон являє собою реальну лінію на помсти чоти і проходить по цій лінії вертикальну поверхню, що визначають межі державного кордону.

Під митним кордоном розуміється умовна (умовна) лінія, що обмежує митну територію. Елементами митного кордону є межі митної території України, а також периметри вільних митних зон і вільних складів.

Прийнято розрізняти зовнішню і внутрішню кордону.

Зовнішня митний кордон розділяє митні території суміжних держав. Вона, як правило, збігається з державним кордоном, за винятком периметрів вільних митних зон і вільних складів. На зовнішній митному кордоні діє адміністративно-митний режим, встановлений законодавством про державний кордон. Охорона зовнішньої митного кордону здійснюється прикордонними військами спільно з митниками.

Внутрішні митні кордони утворюють периметри вільних митних зон і вільних складів. Вони проходять в глибині митної території країни.

Отже, митна територія - територія на якій застосовується митне законодавство держави. Сучасне українське митне законодавство характеризується значною динамічністю, частим внесенням змін і доповнень, за яких нормотворець не завжди дотримується елементарних прийомів і правил юридичної техніки. В теорії права під юридичною технікою розуміють сукупність правил, прийомів, способів створення та систематизації юридичних документів.

У системі митного законодавства задіяні нормативні акти різної юридичної сили. Тобто можна стверджувати, що митному законодавству притаманна ієрархічна системність.

Безумовно, у правовому регулюванні діяльності митних органів визначальними є норми **Конституції України**, тобто вона формує вищий рівень. Основний Закон має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти належить приймати на його підставі, вони повинні відповідати йому.

Наступним структурним елементом системи митного законодавства є власне **закони**. Пріоритет закону проявляється в тому, що: а) всі інші митно-правові акти повинні видаватися й реалізовуватись на основі законів і не суперечити їм; б) як найвище вираження державної волі в митно-правовій сфері зміст законів не підлягає контролю з боку будь-яких органів, крім Верховної Ради й Конституційного Суду України; в) митно-правові закони можуть бути скасовані або змінені лише іншим законом

З кодифікованих законів основним законодавчим джерелом національного митного права є **Митний кодекс України**. За своїм характером він є комплексним митним законом, що врегульовує вихідні відносини митного характеру та підґрунтям для всього митного законодавства країни.

Іншим важливим кодифікованим актом у системі джерел митного права є **Податковий кодекс України**. Так, розділ II «Адміністрування податків, зборів, платежів» визначає порядок адміністрування податків та зборів, у тому числі й митних платежів, а також порядок контролю за дотриманням вимог митного законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладено на контролюючі органи.

На підставі МК України сформовано достатньо розгалужену систему **поточних митних законів**, що передбачають упорядкування окремих аспектів реалізації митної справи. Поточні митні закони можна поділити на дві групи: а)

закони, основним змістом яких є саме митні питання (спеціальні), і б) інші закони, в яких містяться норми митного права (загальні).

Щодо митного оформлення та контролю, то саме ввезення (вивезення) товарів на митну територію товарів є підставою для його здійснення. Митний контроль — це сукупність заходів, здійснюваний митними органами України, з метою забезпечення дотримання законодавства країни про митну справу і міжнародних договорів, укладених державою, контроль за виконанням яких покладено на митні органи.

Митне оформлення — процедура розміщення товарів і транспортних засобів у визначений митний режим і завершення дії цього режиму.

Організація митного контролю і митного оформлення — це комплекс заходів, вжитих митними органами у зв'язку з переміщенням через митний кордон товарів і транспортних засобів. Цей комплекс містить створення митної інфраструктури, що дозволяє забезпечити митний контроль і митне оформлення як у передбачених місцях їх здійснення, так і в інших місцях, де можуть знаходитися товари і транспортні засоби, що підлягають митному контролю, або здійснювати діяльність, контроль за якою покладено на митні органи.

Митні органи сьогодні забезпечують контроль більш ніж 8 тисяч км митного кордону (з них 2252 км в акваторії Чорного моря і Азовського морів). Розвиток системи митного оформлення та контролю в Україні здійснюється в напрямку прискорення проходження товарів і транспортних засобів через митний кордон. Підвищувати пропускну спроможність пунктів пропуску, не знижуючи при цьому надійності митного контролю, дає можливість гуманізації та спрощення режиму контролю за переміщенням громадян та вантажів.

Щодо переробки на митній території товарів, то митним кодексом запроваджено можливість набувати у власність іноземні товари, ввозити їх в

Україну з метою зберігання або переробки та надалі реекспортувати ці товари чи продукти їх переробки за межі митної території України.

Кількість операцій з переробки товарів на митній території не обмежена.

Під час переробки може здійснювати власне переробку товарів, та ремонтувати певні товари (рис.13).

Рис.13 Переробка на митній території

Товари ввезені на територію вільних митних зон вважаються такими, що перебувають поза межами митної території з точки зору сплати мит та митних платежів, застосування інших заходів митного регулювання.

Якщо говорити про товари, які перебувають поза межами митної території з точки зору заходів регулювання, то територія, на яку ввезені ці товари має назву вільна митна зона, яка передбачає митний режим, відповідно до якого іноземні товари ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться з цієї території за межі митної території України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозяться на територію

вільної митної зони із оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання.

Товари, поміщені в митний режим вільної митної зони, протягом усього строку перебування у цьому режимі перебувають під митним контролем.

Поняття митного кордону безпосередньо визначається ст. 6 МК України, де встановлено, що межі митної території України є митним кордоном України. Елементами митного кордону України є також периметри вільних митних зон і вільних складів. У митному праві прийнято виділяти зовнішній і внутрішній кордони. Зовнішній митний кордон розмежовує митний кордон суміжних держав і переважно збігається з державним кордоном. Виняток складає периметр вільних митних зон і вільних складів. Охорона зовнішнього кордону здійснюється прикордонними військами спільно з митницею.

Внутрішній митний кордон складають периметри вільних митних зон і вільних складів. Внутрішній митний кордон, як правило, знаходиться усередині держави (митні пости в аеропортах).

Загалом обидва кордони за своїм правовим статусом прирівняні, але є й різниця. Так територія вільної митної зони та вільного складу розглядаються як прикордонні і в'їзд у них здійснюється за спеціальними перепустками через спеціальні контрольні-пропускні пункти.

Разом із тим у міжнародній практиці широко використовуються спільні митні зони та союзи. Так, відповідно до МК України на території України можуть створюватися спеціальні митні зони різного типу. Статус і територія вказаних зон встановлюються Верховною Радою України відповідно до законодавства про спеціальні митні зони. До таких спеціальних митних зон належать вільні економічні зони і митні та вільні митні склади.

6.3.4. Митний кордон. Митниці, митні пости, регіональні митниці, спеціалізовані митниці.

Межі митної території України є митним **кордоном України**. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України.[75]

Регіональні митниці входять в єдину систему митних органів, які на території закріплених за ними регіонів у межах своєї компетенції здійснюють митну справу та забезпечують комплексний контроль за додержанням митного законодавства. В безпосередньому підпорядкуванні регіональної митниці знаходяться усі розташовані на підпорядкованій їй території митниці та спеціалізовані митні установи та організації, за виключенням тих які безпосередньо підпорядковані центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Митниця є спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в галузі митної справи, який безпосередньо забезпечує дотримання законодавства України з питань митної справи, справляння податків і зборів та виконання інших завдань, покладених на митну службу України. Митниці входять в єдину систему митних органів і здійснюють свою діяльність під безпосереднім керівництвом регіональних митниць, в зоні діяльності яких знаходяться.

Поділ митниць на **прикордні, внутрішні та спеціалізовані** відповідає світовій практиці, сприяє прискоренню пасажиро- та вантажопотоків через митний кордон держави і дозволяє зробити митний контроль більш дієвим та ефективним. Завдання митниць визначаються в МК України, підзаконним нормативними актами та примірними положеннями про митницю. Перелік основних завдань митниць в цілому співпадає з завданнями, виконання яких покладається на регіональні митниці. [73]

А саме:

- Впровадження спрощених митних процедур відповідно до законодавства та сприяння створенню відповідних умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшенню товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України

- Забезпечення застосування митних режимів, здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, поміщених у відповідні митні режими. Застосування відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання під час переміщення товарів через митний кордон України

- Здійснення контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами установленого законодавством порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України

- Вжиття заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів

- Надання дозволів на відкриття та експлуатацію митних складів, складів тимчасового зберігання, вантажних митних комплексів, вільних митних зон комерційного або сервісного типу, висновків щодо відкриття магазинів безмитної торгівлі та розміщення підприємств у пунктах пропуску, видачу сертифікатів уповноваженого економічного оператора, здійснення контролю за їх діяльністю

- Організація та контроль за дотриманням встановленого порядку пропуску товарів, що ввозяться на митну територію України представництвами іноземних держав, міжнародними організаціями та офіційними особами, а також дипломатичними представництвами України, що знаходяться за кордоном

- Забезпечення розгляду документів операторів поштового зв'язку та експрес-перевізників із визначення місць міжнародного поштового обміну та

центральної (регіональної) сортувальної станції, а також здійснення контролю за діяльністю місць міжнародного поштового обміну, центральної (регіональної) сортувальної станції

- Здійснення заходів із розвитку митної логістики
- Облік осіб, які здійснюють операції з товарами
- Здійснення контролю за доставкою товарів, які перебувають під митним контролем, до митниці призначення
- Застосування способів забезпечення сплати митних платежів
- Організація стягнення коштів у разі настання гарантійного випадку за фінансовою гарантією
- Здійснення контролю за переміщенням товарів, що підлягають державному експортному контролю через митний кордон України
- Організація та контроль за наданням адміністративних послуг [74]

Митниця є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку та бланк із зображенням Державного Герба України та із своїм найменуванням і діє відповідно до Конституції України, МК України, інших нормативно-правових актів та на підставі положення, яке затверджується наказом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Митниця здійснює свою діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Окремі митниці можуть здійснювати свою діяльність на територіях двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць або на всій території України.

Створення, реорганізація та ліквідація митниць здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

У населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських і річкових портах та інших об'єктах, розташованих у зоні діяльності митниці, в міру необхідності створюються її відокремлені структурні підрозділи (митні пости).

Митний пост який входить до складу митниці як відокремлений структурний підрозділ і в зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на центральний орган виконавчої влади.

Положення про митні пости затверджуються керівниками відповідних митниць.

Створення, реорганізація та ліквідація митних постів здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, за поданням керівника відповідної митниці.

Зони діяльності митних постів визначаються положенням про ці пости. [72]

6.3.5. Митна брокерська діяльність.

Митний склад.

Митний склад - це митний режим, відповідно до якого іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем із умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 17

Митний склад

Використання	Режим митного складу використовується з двох причин: по-перше, дійсно для простого зберігання товарів під час їх митного оформлення; по-друге, сплата мита, оформлення та інші подібні процедури вимагають чималих коштів, режим митного складу дозволяє провадити їх не одноразово, а розтягти у часі в міру надходження коштів або продажу товарів, тобто по суті цей режим є своєрідною формою податкового кредиту.
Митний ліцензійний склад	Збереження товарів у режимі митного складу забезпечується шляхом використання спеціально призначеного й обладнаного приміщення або іншого місця — митного ліцензійного складу (далі — МЛС). Власниками такого складу є суб'єкти підприємницької діяльності, що одержали ліцензію на право відкриття й експлуатації МЛС. За видачу такої ліцензії на території України стягується збір у національній валюті в розмірі, еквівалентному 2500 дол. США за курсом НБУ на день подачі документів. Крім того, за щорічну перереєстрацію МЛС установлений збір у національній валюті в розмірі, еквівалентному 1500 дол. США за курсом НБУ, установленому на день подачі документів до Комітету.
Види митних ліцензійних складів	МЛС може бути двох видів: відкритого і закритого типу. МЛС відкритого типу може використовуватися для збереження товарів будь-якого типу. Для забезпечення декларування товарів на такому складі його власник має одержати свідоцтво про визнання його декларантом. Здійснювати декларування товарів при їхньому розміщенні на МЛС відкритого типу має право виключно власник складу. У той час як декларування товарів при їхньому

	<p>відпуску з такого МЛС може проводити як власник складу, так і власник товару. При цьому відповідальність за сплату всіх необхідних митних платежів несе особа, що здійснює декларування товарів. Що стосується МЛС закритого типу, то він використовується для збереження тільки тих товарів, що належать власнику складу. Декларування товарів на МЛС закритого типу здійснює власник складу, який і несе відповідальність за сплату всіх митних платежів. На МЛС відкритого типу дозволяється зберігати всі види товарів українського й іноземного походження. Види товарів, дозволених для збереження на МЛС закритого типу, визначаються під час надання ліцензії на право відкриття й експлуатації МЛС.</p>
<p>Термін зберігання</p>	<p>Товари можуть зберігатися в режимі митного складу: завезені на митну територію України — протягом трьох років; що вивозяться за межі митної території України — протягом трьох місяців.</p> <p>Конкретний термін збереження товарів у встановлених межах визначається особою, що розміщує товари на збереження разом із власником складу. По закінченні терміну зберігання товарів на МЛС, вони мають бути передані на збереження митниці або заявлені в іншому митному режимі. Митне оформлення таких товарів проводиться згідно з заявленим режимом. Митне оформлення товарів, що випускаються з МЛС відповідно до обраного митного режиму, здійснюється за умови подачі декларантом митному органу заповненої ВМД, а також комплектом документів, необхідних для здійснення митного оформлення цих товарів, і сплати всіх необхідних податків і зборів. Митна вартість товарів, заявлених у відповідний митний режим, визначається під час випуску товарів зі складу.</p>
<p>Оподаткування в режимі митного складу</p>	<p>Оподаткування товарів, що ввезені на територію МЛС і вивозяться з неї, здійснюється в такий спосіб:</p> <p>1) операції з ввезення (пересилання) з-за меж митного кордону України товарів, а також супутніх таким товарам робіт (послуг) на територію МЛС, розташованих на території України, не обкладаються ПДВ, акцизним податком і ввізним митом. Операції з подальшого вивезення (пересилання) товарів з території МЛС на митну територію України (крім території безмитних магазинів</p>

	або інших МЛС) обкладаються податками в порядку, передбаченому для оподаткування імпорту товарів; 2) операції з вивезення товарів (супровідних робіт, послуг) з митної території України на територію МЛС обкладаються ПДВ за нульовою ставкою, не обкладаються акцизним податком і обкладаються вивізним митом. Під час здійснення операцій з подальшого вивезення (пересилання) товарів (супровідних робіт, послуг) з території МЛС за межі митного кордону України (експорту) ПДВ (у тому числі за нульовою ставкою), акцизний збір і вивізне мито не стягуються.
--	---

При імпортних операціях до імпорту товару прирівнюється вивезення товару з МЛС (при ввезенні на МЛС товар не підлягає оподаткуванню), а при експортних операціях — експортом товару вважається ввезення товару на МЛС (при вивезенні з МЛС товари не оподатковуються).

1. Склад тимчасового зберігання — спеціально виділене та облаштоване приміщення та/або криті чи відкриті майданчики, резервуари, холодильні чи морозильні камери, де здійснюється тимчасове зберігання товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон. На складі тимчасового зберігання вони перебувають з моменту надходження до митниці, до їх вилучення під відповідною митною процедурою.

2. Магазин безмитної торгівлі (дьюті-фрі, англ. duty free shop, duty free store) — магазини, що продають товари за ціною, що не включає деякі види акцизів, зборів, а також ПДВ за умови, що ці товари будуть вивезені з країни.

Магазин безмитної торгівлі – це спеціалізований торговельний заклад, розташований у пункті пропуску через державний кордон України, відкритому для міжнародного сполучення, а також на повітряному або водному транспортному засобі комерційного призначення, що виконує міжнародні рейси, та призначений для реалізації товарів, поміщених у митний режим безмитної торгівлі.

Вимоги

Строк перебування товарів у режимі магазину безмитної торгівлі не може перевищувати трьох років з дня їх поміщення у цей режим. Після закінчення або впродовж зазначеного строку товари можуть бути заявлені митному органу:

- для вільного обігу на митній території України;
- для вільного обігу за межами митної території України;
- для поміщення в режим митного складу;
- для знищення під митним контролем.

Приміщення магазину безмитної торгівлі може включати в себе:

- торговельний зал (зали), у тому числі бари та пункти громадського харчування;
- допоміжні приміщення;
- склад магазину.

Категорії товарів

Магазини торгують всіма видами продовольчих і непродовольчих товарів, крім товарів, які відповідно до закону заборонені до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України, та товарів за товарними позиціями 2701-2716 Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності. Типовий асортимент — спиртні напої, тютюнові вироби, парфумерія, рідше біжутерія, ювелірні вироби, мобільні телефони, годинники, кондитерські вироби. Спеціально для магазинів безмитної торгівлі алкоголь випускається в літрових пляшках, в той час як у звичайних магазинах використовуються пляшки об'ємом 0,7 літра.

Магазини продають товари громадянам, які виїжджають за межі митної території України, а також пасажиром міжнародних рейсів, які виконуються повітряними та водними транспортними засобами комерційного призначення, що експлуатуються резидентами

3. Вільна митна зона — це митний режим, відповідно до якого іноземні товари ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться з цієї

території за межі митної території України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозяться на територію вільної митної зони із оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання.

Товари, поміщені в митний режим вільної митної зони, протягом усього строку перебування у цьому режимі перебувають під митним контролем. Відходи (залишки), що утворилися в результаті здійснення операцій з іноземними товарами у вільній митній зоні і мають господарську цінність та/або можуть бути утилізовані, у разі вивезення за межі вільної митної зони підлягають поміщенню в цьому стані у відповідний митний режим. За бажанням декларанта відходи (залишки), зазначені в частині першій цієї статті, можуть декларуватися за одним класифікаційним кодом згідно з УКТ ЗЕД за умови, що цьому коду відповідає найбільша ставка мита. Якщо до окремих товарів, які входять до зазначеної партії, застосовуються передбачені законом заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, такий спосіб декларування не звільняє декларанта від додержання зазначених заходів щодо цих товарів. Інші відходи, ніж зазначені у частині першій цієї статті, з дозволу органу доходів і зборів підлягають видаленню відповідно до законодавства України.

Протягом 90 днів від дати скасування митного режиму вільної митної зони на території вільної митної зони промислового типу поміщені в митний режим вільної митної зони товари, що знаходяться на території цієї зони, повинні бути переміщені власником або уповноваженою ним особою на територію іншої вільної митної зони, реекспортовані чи задекларовані до іншого митного режиму. Законами України можуть визначатися більш тривалі строки розпорядження товарами, зазначеними у частині першій цієї статті.

4. Вантажний митний комплекс - це ділянка території з комплексом будівель, споруд, інженерно-технічних засобів і комунікацій, необхідних для

здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України.

Утримувач вантажного митного комплексу повинен обов'язково забезпечувати:

- 1) надання посередницьких послуг з декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України;
- 2) надання послуг із зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України, і транспортних засобів комерційного призначення;
- 3) виконання навантажувально-розвантажувальних робіт.

На вантажному митному комплексі також можуть бути обладнані місця для надання додаткових послуг .

Утримувач вантажного митного комплексу зобов'язаний:

- 1) дотримуватися положень цього Кодексу, виконувати умови дозволу на відкриття та експлуатацію вантажного митного комплексу та вимоги щодо конструкції, облаштування і функціонування комплексу;
- 2) забезпечити безоплатний вхід та в'їзд на територію комплексу та безоплатне перебування на його території протягом перших чотирьох годин;
- 3) виключити можливість несанкціонованого доступу на територію комплексу сторонніх осіб, а також вилучення з його території товарів, що перебувають під митним контролем, і транспортних засобів комерційного призначення;
- 4) забезпечувати безперешкодний доступ посадових осіб органу доходів і зборів до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем на території комплексу, та документів на такі товари, створювати цим особам належні умови для роботи;
- 5) безкоштовно надати на договірній основі у користування облаштовані приміщення для розміщення на території комплексу посадових осіб органу

доходів і зборів та облаштовані робочі місця для посадових осіб всіх державних органів, які здійснюють інші види контролю;

6) вести облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що обслуговуються комплексом, і щоквартально подавати відповідному органу доходів і зборів звіт про такі товари, транспортні засоби за формою та у порядку, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;

7) забезпечити наявність та функціонування електронного обліку товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються територією вантажного митного комплексу, і безперешкодний доступ до системи такого обліку посадових осіб органів доходів і зборів;

8) забезпечити наявність та функціонування контрольно-пропускної системи при в'їзді на територію вантажного митного комплексу та при виїзді з неї, обладнаної шлагбаумами, засобами автоматичної фіксації даних реєстраційних номерних знаків транспортних засобів та електронними вагами, з можливістю автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку товарів і транспортних засобів;

9) забезпечити наявність та функціонування системи відеоспостереження за входом (в'їздом) на територію комплексу та виходом (виїздом) з неї, процедурою здійснення митного контролю з фіксацією такого відображення для ведення відповідного архіву, а також безперешкодний доступ посадових осіб органів доходів і зборів до зазначеної системи відеоспостереження.

1. Величко К.Ю Митне регулювання та експертиза зовнішньоекономічної діяльності: конспект лекцій для студентів ступеня «бакалавр» економічних спеціальностей, денної та заочної форм навчання /К.Ю. Величко, Ж.С. Зосімова, О.І. Печенка – Харків : Видавництво «Форт», 2017. – 119с.
2. Гребельник О. П. Митна справа: підручник / О. П. Гребельник. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
3. Дубініна А. А. Митна справа: Підручник/ А. А. Дубініна, С. В. Сорокіна, О. І. Зельніченко. — Київ: Центр учбової літератури, 2010. — 320 с.
4. Еволюція митної справи на території України [Електронний ресурс]: навчальні матеріали онлайн.- Режим доступу: https://pidruchniki.com/1463100461012/ekonomika/evolyutsiya_mitnoyi_spravi_terit_oriyi_ukrayini
5. Законодавство України [Електронний ресурс]:- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/a>
6. Крисоватий А. І. Митна справа : підруч. / А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк . – Тернопіль : ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. – 540 с.
7. Сорокіна С.В. Опорний конспект лекцій із дисципліни «Митна справа» [Електронний ресурс]: Харків : ХДУХТ, 2017. – Режим доступу: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/2257/1/%D0%9E%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%9C%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%202017.pdf>
8. Історія митної справи в Україні / К. М. Колесніков, О. В. Морозов, Г. М. Виноградов та ін.; за ред. П. В. Пашка, В. В. Ченцова. – К.: Знання, 2006. – 606 с.

9. Митна енциклопедія: У трьох томах: Редкол.: І. Г. Бережнюк (відп.ред.) та ін.– Хмельницький П. П., Мельник А. А., 2014. – 592 с.
10. Чорний В. Україна і митна справа. Монографія. К.: 2000 р.
11. Нариси з історії митної справи та митного законодавства України-Руси /Під загальною редакцією Дідусенько П. М. – К.: Софія А, 2005 р. – 634 с.
12. Міжнародні економічні відносини: історія: Підручник / А. С. Філіпенко. – К.: Либідь, 2006. – 392 с.
13. Морозов О. В. Історія митної справи та митної політики в Україні (V ст. до н. е. – 1991 р.) / Морозов О. В. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2005. – 315 с.
14. Андрійчук В.М., Аргунов В.А., Березний Є.М., Бичков В.В., Боліщок Л.В. Основи митної справи в Україні: Навч. посіб. — 732 с.
15. Історія митної системи / За ред. Шуліковського Г. Є.
16. Рисич Й.,Новосад Б.,Морозов О. Історія митної справи та митної політики в Україні.
17. Сторінки історії митної справи України / Укладач С.В.Гріх.
18. Чорний В.Б. Україна і митна справа : Історичний нарис.
19. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. - 696 с.
20. Дубініна А.А. Митна справа [Текст] : підручник / А. А. Дубініна, С. В. Сорокіна, О. І. Зельніченко. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 320 с.
21. Історія Української митниці [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=299262&cat_id=292232
22. Полонський О.Ю. До історії митного оподаткування в Україні.//Фінанси України. – 2004. – №7. – С. 144-146.
23. Розвиток митної служби України [Електронний ресурс].-Режим доступу:http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=299265&cat_id=292232

24. https://pidruchniki.com/14170120/ekonomika/zagalni_polozhennya_mit_noyi_spravi

25. <https://knowledge.allbest.ru/>

26. <https://www.bestreferat.ru/>

27. Волков М. Я. Отмена внутренних таможен в России // История СССР. – 1957. – № 2. – С. 80

28. Гребельник О.П. Митна політика Російської імперії / Гребельник О.П. // Підручник «Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 696 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу:

https://pidruchniki.com/19991130/ekonomika/mitne_regulyuvannya_zovnishnoekonomichnoyi_diyalnosti

29. Гребельник О.П. Митна політика Російської імперії / Гребельник О.П. // Підручник «Митна справа» — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 472 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу:

https://pidruchniki.com/1408051361006/ekonomika/mitna_sprava

30. Історія митної справи в Україні / К. М. Колесников, О. В. Морозов, Г. М. Виноградов та ін. ; за ред. П. В. Пашка, В. В. Ченцова ; вступ. сл. О. Б. Єгорова. – К. : Знання, 2006. – С. 279, 290.

31. О. П. Гребельник. Розвиток митної справи за часів Київської Русі / О. П. Гребельник // Митна безпека. - 2017. - № 1. - С. 26-34. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cussec_2017_1_6

32. Полонський О.Ю. До історії митного оподаткування в Україні.//Фінанси України. – 2004. - №7. – С. 144-146.

33. Дубнюк Е.М. «Мито» як системна категорія економічної теорії//Формування ринкових відносин в Україні-2006.- №5 с.28

34. Дубініна А.А. Митна справа: підручник / А.А. Дубініна, С.В. Сорокіна, О.І. Зельніченко. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 320 с.

35. Чорний В.Б. Історико-правові аспекти розвитку митної справи на поділлі з найдвнїших джерел//Митна справа-2008-№3 (57) с.30
36. Архірейський Д. В. Радянська митна справа у 1985–1991 рр. / Д. В. Архірейський // Історія торгівлі, податків та мита. – 2007. – С. 184–190.
37. Митно-тарифна політика України на сучасному етапі
- Приватне підприємство [Електронний ресурс] - Режим доступу
:
https://pidruchniki.com/90905/ekonomika/mitno-tarifna_politika_ukrayini_suchasnomu_etapi
38. Характеристика сучасного етапу розвитку митно-тарифної політики України - Приватне підприємство [Електронний ресурс] - Режим доступу :
https://pidruchniki.com/15520117/ekonomika/harakteristika_suchasnogo_etapu_rozvitku_mitno-tarifnoyi_politiki_ukrayini
39. Актуальні питання формування митної політики в Україні – придніпровська державна академія [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/14_2018/62.pdf
40. Основні аспекти розвитку митної політики України – Агросвіт №20 [Електронний ресурс] - Режим доступу :
http://www.agrosvit.info/pdf/20_2012/6.pdf
41. Митна політика України на сучасному етапі [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://www.bestreferat.ru/referat-105063.html>
42. Годованець О. В. ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / О. В. Годованець // Ефективна економіка № 11. – 2015. – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4542>

43. Ківалов С. В. МИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / С. В. Ківалов – Режим доступу до ресурсу: https://leksika.com.ua/13211106/legal/mitna_sistema_ukrayini.

44. Коломоєць О.В. Митна система у механізмі сучасної держави / О.В. Коломоєць // Науковий Вісник Херсонського державного університету ; вип. 3. (Серія «Юридичні науки»). – 2014. – Т. 2. – С. 172–175.

45. Тодощук А. В. МИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / А. В. Тодощук, А. І. Чопко // «Young Scientist» № 9 (61) . – 2018. – Режим доступу до ресурсу: nbuv.gov.ua/j-pdf/molv_2018_9%282%29__57.pdf.

46. Тюріна Н. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Тюріна, Н. С. Карвацка – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/1315061453811/ekonomika/zovnishnoekonomichna_diyalnist_pidpriyemstva

47. Ківалов С. В. Всесвітня митна організація: історія і сучасність / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2009. – № 6 (66). – С. 3-9.

48. Ершов А. Д. Россия и Всемирная таможенная организация / А. Д. Ершов // Международные таможенные отношения: учеб. пособие / А. Д. Ершов. – СПб., 2000. – Гл. 2.2. – С. 87-102.

49. Алибеков С. Т. Международное таможенное право: электронный учебник / С. Т. Алибеков – Алматы: 2012. – 1454 с.

50. Урусов Т. Р. Международное правотворчество Всемирной таможенной организации / Т. Р. Урусов // Вестник Ижевского государственного технического университета. – 2007. – № 3 (35). – С. 162-165.

51. Крылов Н. Б. Правотворческая деятельность международных организаций / Н. Б. Крылов - М., 1988. – 189 с.

52. Ченцов В. В. Митне право України: Навч. посібник / за заг. ред. В.В. Ченцова. – К.: Істина, 2007. – 328 с.

53. Гребельник О. П. Основи митної справи: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. П. Гребельник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 600 с.

54. Правове забезпечення зовнішніх зв'язків України [Електронний ресурс]: Міністерство юстиції України – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_56

55. Д. І. Кулеба. Конвенція міжнародна // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. — К: Знання України, 2004 — Т.1 — 760с.

56. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

57. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022/2000>

58. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF>

59. <https://www.kmu.gov.ua/npas/86146493>

60. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2033.html

61. Закон України про символіку митної служби України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/2003>

62. Митна справа в Україні - https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96

63. Податкова служба України- https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B

[0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8](#)

64. Митна територія України // Митна енциклопедія : у 2 т. / І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. — Хм. : ПП Мельник А. А., 2013. — Т. 2 : М — Я. — 536 с. — ISBN 978-617-7094-10-3.

65. Калініченко А. І. Сучасний стан Митного законодавства України / А. І. Калініченко // Право та інновації. - 2014. - № 4. - С. 187-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2014_4_25.

66. Прокопенко В. В. Митне законодавство України: сучасний стан та напрямки вдосконалення / В. В. Прокопенко // Вісник Академії митної служби України. Серія : Право. - 2015. - № 1. - С. 159-163. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2015_1_28.

67. Режим доступу : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7616>

68. Вільна митна зона // Митна енциклопедія : у 2 т. / І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. — Хм. : ПП Мельник А. А., 2013. — Т. 1 : А — Л. — 472 с. — ISBN 978-617-7094-09-7.

69. Митний кодекс України

70. Адміністративне право України Підручник для юрид. вузів і фак. / За ред. Ю. П. Битя-ка. - Харків: Право, 2016. - 528 с.

71. Основи митного права України. Посібник / За ред. Коваленко Р.М. — К.

72. Тема 3. Митна служба України [Електронний ресурс] : Національна академія внутрішніх справ. — Режим доступу : https://arm.naiu.kiev.ua/books/mutne_pravo/parts/part3.html

73. Регіональна митниця, митниця і митний пост [Електронний ресурс] : STUDIES.in.ua - Режим доступу: <http://studies.in.ua/ru/tamozhennoe-pravo-ukrainy-shpargalki/3187-regonalna-mitnicya-mitnicya-mitniy-post.html>

74. Основні завдання та функції управління організації митного контролю та оформлення [Електронний ресурс]: Офіційний портал ДФС - Режим доступу : <http://lv.sfs.gov.ua/okremi-storinki/struktura/132906.html>

75. Митний кодекс [Електронний ресурс]: Глава 1. Основи митної справи; Стаття 10. Митний кордон України - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>